

# BESVARELSE AF ARBEJDSBOG 1

Tallene foran **nye spørgsmål** og **kommentarer** henviser til nummerering af arbejdsbøgerne.

## • TEMAER

### • STARTE ET ØKOLOGISK DEMONSTRATIONSBRUG

#### • Information

25

FORSLAG TIL PRODUKTION:

x pelsforarbejdning

#### • Nye spørgsmål

24

x Skal vi starte biodynamisk produktion af grøntsager?

#### • Kommentarer

1

Det må jo være landbruget og dets udøvere, der må tage et nyt initiativ, hvad forædling og anden driftsform angår. Prøv dog at kontakte landbrugets organisationer, for her at høre hvad der eventuelt kan iværksættes på en ø. Fiskerivirksomhed og forædling kræver jo meget store investeringer. Hvad med muslinger el. lign.?

11

For at modvirke forureningen vil vi alle efterhånden blive tvunget til at virke mere økologisk.

15

Forslag: Endelave markedsføres som **DEN GRØNNE Ø**.

18

Frugtavl. Frøavl.

24

På Endelave er der ikke plads til mere end 2-3 landmænd i fremtidens Danmark (med normal animalsk produktion). Derimod er der afsætningsmuligheder nok til alle de grøntsager, man kan producere - specielt økologisk/biodynamisk frembragte. I dag er

op til 25% af befolkningen halvvejs vegetarer!!

29

Ved denne form for landbrug vil der blive brug for folk udefra, og ødegårdene vil blive helårsbeboelse igen.

33

Vi går i princippet ind for økologisk drift - har dog ikke selv landbrugsjord. Der må helt givet ligge nogle markeds-mæssige store fordele ved et projekt: "Produktet fra forureningsfri ø". Dette kræver dog en professionel markedsføring.

37

På disse økologiske brug kunne oprettes kurser for "udenfor øen boende" af kortere eller længere varighed.

40

✓ Måske interesseret i at få undersøgt om gård er egnet.

54

Vil totalhøstplanerne være noget øens landmænd kunne samles om?

58

✓ Ikke landmand.

80

✓ Vi er ikke landbrugskyndige.

84

Vil kun være med i et økologisk demonstrationsbrug under forudsætning af, at den nuværende forpagter går i gang med økologisk drift og også ønsker at dyrke min fars jord sådan. Studieprojekt landbohøjskolen - projektering + planlægning samt problemløsning og støtte i starten.

90

✓ En god ide.

103

Dyrkning af grøntsager i frilandsgartneri. Hvis der kan nås et vist omfang, kan det måske være økonomisk fordelagtigt at etablere fælles klargørings lokaler og eventuelt kølerum, således at grøntsager ikke skal sælges straks efter optagningen, men kan sælges igennem vinteren.

117

Er ikke "jordbruger" - derfor ingen kommentarer. - Dog - apropos NB'et: det må være af væsentlig interesse, at man foruden en (eventuel) undersøgelse af vandkvaliteten på Endelave også skaffer overblik over omfanget af vandreserver, idet muligheden for kunstig vanding kan være afgørende for realiseringen af visse projekter (f.eks. dyrkning af special-afgrøder).

118

Landbrugsproduktion på Endelave er p.g.a.



transportomkostninger dyr. Økologisk landbrug vil næppe gøre produktionen mere rentabel. Gør derimod øen til eksempel på ansvarlig anvendelse af gødning og plantebeskyttelse sammen med den bedste udnyttelse af de naturlige ressourcer. En undersøgelse af nedsivningen bliver et naturligt led i ovennævnte forslag.

119

Er interesseret, men har absolut ingen forstand på landbrug, er der ingen af de unge landmænd på øen der kunne være interesset.

## • NY PRODUKTIONSVIRKSOMHED

### • Nye spørgsmål

12

Er der nok arbejdskraft på øen? Hvis ikke: Hvor skal nye tilflyttere bo?

### • Kommentarer

2

Når man kan dyrke grøntsager på Samsø - hvorfor så ikke også på Endelave? Der er ingen grund til at "importere" tidlige kartofler fra Hjarnø.

11

Et ømtåleligt spørgsmål! Jeg er ikke i stand til at anvise muligheder; men det skal være med udenøs ansvar; da "ømentaliteten" hurtigt vil skabe ufred, på grund af manglende hensyntagen til dit og dat (købmand, mejeri, færgem.).

12

I har kartoffelavlere på øen. Hos købmanden sælges Hjarnøkartofler. Da mejeriet var i gang, kunne man hos øens eneste handlende købe mejerivarer fra fastlandet. Vil det gå ligeså med en ny produktion?

21

I mejeriet: 1) §2 slagteri med f.eks. specialrøgede pølser. 2) Pelsningscentral for minkskind. Fællestald (svin): klimastald+slagteristald til hele øens slagtesvineproduktion.

24

Det gamle mejeri kan bruges til fælles pelseri for mink og andre pelsdyr, som kunne være en alternativ produktion for landmænd. I stedet for at hver især etablerer et sådant, kan man med stor økonomisk fordel anvende mejeriet i fællesskab, og det vil samtidig være den måde, hvorpå den enkelte landmand får mest ud af mejeriet.

29

Et mindre slagteri med kaniner og fjerkræ som speciale.

30

Satse mere på turisme, grøntsager, frisk fisk, høns, kaniner. Ja til alle eksempler på mulige produkter

33

Keramikværksted, masser af får, uldforarbejdning, gartnerier, champignonproduktion, øteri, pølsemejeri med specialiteter, print-produktion, udnyt kaninerne !!

37

Som turist ville det være dejligt at kunne købe stalddørs æg, mælk, grønt, fisk, saft og marmelade o.s.v..

43

Kaniner forarbejdes til pateer (eller) og til schnitzler i cellofanbakker til at sætte i ovnen som f.eks. lørdagskyllinger, er en god ide, men er der mulighed for en afsætning? Hvad med Åleopdræt i mejeriet.

49

Aspargeskonserveres o.l. der kræver arbejdskraft ved dyrkning. Kaninpatfabrik eller i det mindste: skaf en kølevogn i jagtsæsonen hvor de kan opsamles.

53

Hvis ja til ny produktionsvirksomhed, skal der være tale om specialprodukter, der konkurrerer med enten høj kvalitet eller lav pris.

54

Der skal være tale om specialprodukter, som enten med kvalitet eller pris kan konkurrere og hvor produkterne kan laves om vinteren til salg i sommersæsonen.

57

Kommentar til kaudion: Det må i høj grad være afhængig af eventuelt projekt. Foreslår at erhvervschefen i Horsens medinddrages ligesom også Arbejdsmarkesnævnet bør konsulteres.

75

Spørgsmålet ovenfor er vel mindre vigtigt, hvis man tænker på mere end én ... og det bør man!

76

Kartoffelsalat m.v.

77

Produktion af Endelave-bitter.

79

Start af behandlingskollektiv eller andre socialpædagogiske foranstaltninger.

80



Er der vand nok på øen til det?

84

Vi kunne forestille os, at et lille slagteri med lam, kaniner diverse fjerkræ samt øens vildt kunne eksistere, produkt fortrinsvis dybfrost.

90

Se vedlagte lille folder fra Kragebjerg Gårdmejeri + eventuelt i den fra Ny tid og vi. Begge dele kan beholdes.

91

Det ville være hensigtsmæssigt, at man kunne købe fødevarer produceret på Endelave, herunder fisk, m.v.

95

Samarbejder udvalget med lignende på Samsø og Tunø? Ellers prøv det!

98

Her skulle være et cafeteria med dagligpriser og større udvalg end gæstgiveriet, friskvarer hos købmanden og større udvalg i fersk kød. Bedre åbningstider også i pølseboden på havnen, større udvalg i billige pynteting til børns pengepung.

99

Er der mulighed for havdambrug eller ålefarming.

100

Måske ville det være en ide om flere på øen gik ind for BLOMSTER OG LØGDRIFT, se øvrige kommentarer på side 42.

102

Sy-stue/konfektion.

103

Havdambrug, ålefarm med klargøring til salg, indfangning og salg af levende kaniner (eksport til Frankrig).

104

Det er umuligt at tage stilling til spørgsmålene, uden at vide hvilken produktion der er tale om. Selvfølgelig vil jeg støtte en produktionsvirksomhed på Endelave bedst muligt. Det vigtigste er, at en kommende lokalplan ikke bremser småvirksomhed i landzone, i landbrugsbygninger og hvad der nu ellers findes af bremsende regler.

105

næppe realisabel - for lille marked for store udgifter.

110

Der kunne etableres en produktion af åleyngel.

117

Opdræt af vildt (agerhøns, fasaner, harer - f.eks.) - der vil formentlig være gode muligheder for eksport af vildt til udsætning og blodfornyelse. Specialafgrøder (f.eks.

rosenkål til dybfrysning; det indenlandske marked er ikke dækket). Der må i det hele kunne findes "nicher" - hvorfor ikke syltede grønne tomater? eller tyttebær? Og så er der da også de fortræffelige Endelave-kartofler - hvad med produktion af f.eks. "franske kartofler".

118

Slakteri-enheder skal i dag være store for at være effektive. De er som regel stærkt forurenende og kræver dyre rensningsforanstaltninger. Næppe en god ide. De lavvandede områder må kunne anvendes til havbrug og eventuelt muslinge-produktion. Energi (vind)-produktion er også en oplagt mulighed, men kræver desværre få ansatte. Transportomkostningerne vil desværre afholde mange fra at satse på øen.

119

I forbindelse med økologisk landbrug: find en aftager til marmelade uden form for tilsætningsstoffer. Hvad med de mange kaniner, der er et problem for øen: mange ynder kaninposteg (ikke en vittighed). Udklip fra Politiken om "Kanin-plage på Endelave" indsat. Under information ved marmelade tilføjet: i lækker emballage, smart etiket med Endelavemotiv, en glimrende souvenir. Marmelade og kaniner fremhævet med rødt.

## • TRYKKERI/EDB-VIRKSOMHED

### • Nye spørgsmål

29

Kan det være et bijob? Hvor megen omskoling er nødvendig?

### • Kommentarer

1

En interessant idé - tanken med at starte en anderledes virksomhed. Mon ikke Horsens kommune har en igangsætterafdeling ligesom andre byer. Prøv med annoncer i aviserne - men undersøg først hvilke lokaliteter og arbejdskraft øen kan tilbyde.

11

Aner det ikke!

28

En EDB-virksomhed vil give en del transport af papir og fortrykte formularer!

29

Tekstilindustri! Elektronik (printplader o.l.). Plastindustri.



30

Formentlig er der for mange af den slags småvirksomheder.

37

✓ Kommer som "fastboende campist" - derfor ingen kommentar.

43

Et trykkeri kræver velegnede lokaler, de er meget bekostelige at opføre, men hvis der eventuelt findes en bygning, der kan etableres, var det da godt, men der skal jo også kvalificerede folk til, og vil de flytte til øen, det bliver nok et problem.

48

Jeg mener, at beboerforeningen selv ansætter en til at styre sådan en EDB virksomhed, en der er uddannet EDB mand og eventuelt lære en op, eventuel en M/K.

49

Ø-kontor - kontaktcenter for udlejning af sommerhuse, formidler kontakt til håndværkere o.l. Trykning af "Endelaveposten".

53

Tele-data-hus á la småsamfund i Sverige.

54

Hvis ideen skal praktiseres må det være med lokale kræfter! Der er personer på Endelave som kunne magte (lære) det!

56

✓ Jeg bor i Schweiz.

67

✓ Måske en god ide, men ved for lidt om det.

73

På grund af transportproblemer vil det være umuligt at starte en sådan virksomhed. Eventuelle aftagere skal kunne få produkterne her og nu, når det ønskes, og det vil være umuligt at gennemføre.

77

Kræver specialister til driften samt kvalificeret service og reparationspersonale indenfor "rækkevidde".

80

Det skal være en privat mand.

84

Vil bruge andre faciliteter i et tilknyttet EDB-værksted, hvis de vigtige tilbud eksisterer.

99

Der er efter mit skøn ingen begrundelse for at lægge den type virksomhed på en ø.

103

Vi mener ikke det er en god ide med trykkeri, fordi der er behov for at tale med trykkeriet undervejs om udformning af tryksagerne. Det er ikke altid tilstrækkeligt at gøre det pr. telefon.

104

Ideen er lige så god som andre ideer. Det er den, der vil starte trykkeriet, der skal findes.

117

Ideen forekommer udmærket - navnlig kombinationen trykke og publiceringsvirksomhed (mindre forlag) - Muligt kan en "igangsætter" findes ved annoncering.

118

Let adgang til trykkeriet er en lit. betingelse. Dårlig ide.

## • SPARE PÅ ENERGIEN

### • Nye spørgsmål

-

### • Kommentarer

1

Prøv dog at gå igang med forhandlinger om færgEvarme - idéen er god, hvis den kan realiseres - det giver jo lokalt arbejde. Stigende elforbrug - kan jo eventuelt modsvares med vindmøller.- så byg dog vindmøllerne her og nu.

10

Pas på med at isolere de gamle huse, så de bliver for tætte og muligvis rådner.

11

Det er et stort spørgsmål; men for øen har det ikke stor virkning, da der til opvarmning af x kvadratmeter skal bruges et bestemt antal kalorier fra brænde/olie/vind el.a. Men enten koster det sved eller kroner.

18

Færgeenergi er kun en god ide til 1-2 forbrugere f.eks. skolen.

21

Vindmøllepark på havnen (ud mod Ebeltoft) hvor hver grundejer tilbydes en andel+strøm.

29

Vindmøller på Endelave. Solenergi.

33

Kan sælges billigt til eksempelvis gartneri.

41

Et vanskeligt spørgsmål i og med at mølleprojektet er igangsat.

43

Nu kommer der vel en vindmølle, bare den ikke ødelægger landskabet og gør den eneste farbare vej til Sønderstrand umulig for folk, der gerne vil derved, så den også bliver spærret.

46



Man kan spare valuta ved at tilføre el-værkerne naturgas og derefter øge el-energimængden til opvarmning, det er langt mere miljøbevidst end olie/kul.

53

Hvordan med økonomien i systemet? Oplagring af energi er vel stadig et uløst problem. Hvis ikke må solvarme være rationel.

54

Energi fra færgens motorer: kan næppe gøres rentabelt! Forenet produktion af energi og transport kan ikke optimaliseres rationelt! Solvarme mere sandsynlig teknik.

56

Jeg bor i Schweiz.

57

Afsætte energi til plejecenter/skolen.

61

Nej til vindkraft.

67

Hvorfor ikke gå 100% ind for vindkraft, når nu projektet er sat i gang? Tangfyr?

75

M.h.t. at aftage varme fra "færgevarme"-system: i princippet JA! - men vore besøg i vinterhalvåret er sikkert for spredte: vi bruger pejs + elvarme.

77

Energien fra færgens motorer vil højst kunne dække 5-6 huses energiforbrug.

84

Vedrørende færgevarme: Vi har ikke centralvarme og huset bruges som sommerhus, vi fyrer i kakkelovne med træ fra Øvre.

91

Jeg vil meget gerne være med til at støtte vindmølleprojektet - også økonomisk.

99

Har man reelle tal for energimængden, der vil være til rådighed fra færgen. Jeg tror ikke at det vil være nok til rentabel udnyttelse. Ellers lyder det interessant. Er man bekendt med at man også kan fremstille varme direkte af vindenergi og at der måske er opgaver der kan løses ad den vej. Desværre er alle former for udnyttelse af vedvarende energi så dyre, at de lider rentedøden dersom de ikke får støtte, og her er problemet jo også omtrent det samme. Da vi selv er med i sådanne forsøg, vil jeg kunne informere yderligere. Emmanuel Rasmussen, Vesterby 29.

100

Forslaget om færgevarme er i sin helhed EN DØD SILD (henviser til side 45). Vindmøller

udbydes på aktie eller andels eller anpartar i samarbejde med de kommunale myndigheder & EL-værker.

103

Mit varmekonsum i sommerhuset er så lille, at det ikke kan blive aktuelt at aftage "færgevarme". Det kunne være aktuelt ved opførelse af et ældrecenter.

111

Et sted som dette ville det være rimeligt at dække sit energiforbrug ved hjælp af vindkraft.

112

Lidt vindkraft dækker øens energiforbrug.

116

Oprette vindmøllepark for lokalt brug i forbindelse med bio-gas anlæg, der kan aftage landmændenes gødning og behandle det til methan-gas, el produktion.

118

I 4000 liter 85°C varmt vand er der ca.  $4000 \times 1 \times 50 = 200000$  kcal = energiindholdet i 20 kg olie. Vandet skal dermed næsten hver 2. dag i vintersæsonen. 20 kg olie er ikke mere end ca. 100kr, der næppe kan betale for transporten. Sats på vindenergi (en park på det lavvandede område) og installeret el-varme.

## • ALTMULIGMAND

### • Nye spørgsmål

39

Vi mener, at det drejer sig om, at få yngre fastboende til øen.

40

Hvad er en arbejdsplads?

42

Er i i besiddelse af et sådant småjob? Vil du i bekræftende fald afstå det til fordel for en eventuelt "altmuligmand" udefra?

43

Før i tiden var postombringningen en stilling en familie kunne leve af, hvorfor bliver en sådan stilling ikke opslået til ansøgning, men overdraget til en af øens beboere, der i forvejen har en levevej?

44

Søges ude og bosættes på øen.

48

Skaffes et hus til den mand til en rimelig pris, da vi mener at det er bedst med en der er gift. Vi er meget interesseret i det job som altmuligmand. Jeg er gift men ingen børn. Jeg



kan begynde ret hurtigt - så lad mig få besked.

83

En ikke i forvejen beskæftiget ø-boer skal have jobbet.

104

Vedrørende kommunale jobs i dagspressen: Hvis jobbene skal samles kræver det en bevidst anslættelsesstrategi fra kommunens side. Altmuligmanden må starte med lidt (eventuelt suppleret med understøttelse) for siden at udvide sit område.

### • Kommentarer

1

Vi syntes det er en rigtig dårlig ide med en altmuligmand. I vil få jer en "lille konge" der selv vil bestemme - hvad og hvor der skal gøres noget (det er en komplet skør ide, der ikke rent praktisk kan komme til at fungere). De bestående ordninger fungerer tilsyneladende godt. BLOT KUNNE DET VÆRE ØNSKELIGT at ALLE øens grundejere kunne blive informeret om HVOR man kan henvende sig, hvad offentlig service angår!!! En informationsskrivelse eventuelt.

3

Det er ikke alt klientel, der hører hjemme på øen.

11

Altmuligmand helårsansat er meget hårdt tiltrængt på øen, da undladelse af "løse gøremål" efterlader mange skamletter på øen. F.eks. manglende vedligeholdelse af alle kommunens arealer losseplads/vejgrøfter/hjælp til enlige ved grovere arbejde. Taxakørsel for beboere samt turister o.m.a.

16

Selvfølge gælder det om at få folk til øen, men ikke på bekostning af dem, som i forvejen er her.

18

Der bør ansættes 2 personer, som skal flytte til øen.

22

En hyrevogn f.eks. til og fra færgen ville være en god ide.

29

Det vil være rigeligt at lave for en altmuligmand: bl.a. vejarbejde, oprydning, holde vejkanter m.m.

33

Alle kommunale, heri også f.eks. "postjobs", skal opslås ledige i dagspressen.

35

Altmuligmanden skal helst komme udefra og bosætte sig på øen. En ansøger med

mindreårige børn må være at anbefale.

40

God ide med kommunal altmuligmand, hvis ikke alle småjobs på en hånd.

43

Ja, det er en god ide for at få en familie til øen, hvis der blev ansat en vejmand, og det blev en kommunal ansat, så en familie kan leve af det. Når de fastboende selv varetager de eventuelle stillinger der bliver ledige, er der jo ingen chance for at få flere til at flytte til Endelave.

48

Vi mener at beboerforeningen skal afgøre og bestemme hvem der skal antages helst en fra øen.

49

Håndværkernes telefonnumre annonceres i "Endelaveposten".

50

Det ville jo være godt at få flere folk til øen, men også at beskæftige dem, som allerede er her.

54

Ja. Protest mod at beboere, som ikke kan opholde sig full-time på øen klassificeres som "turister" eller separeres fra beboerne som "udenøs beboere".

55

Vi mangler en vognmand. Det skal ikke være folk som er anderledes eller romantiske eller folk som ikke har kunnet klare sig andre steder. De kan heller ikke klare øforhold.

57

Hvorfor ikke lade alle nuværende småjobs være fordelt til mange - det giver dog en lille ekstraskilling til mange.

73

Det er bedre, at mange tjener lidt end en tjener det hele. En mand kan desuden kun være et sted ad gangen, og der vil være mange jobs der vil skulle udføres samtidigt.

76

2-4 halvdagsjob vil kunne sikre 2-4 familiers eksistens på øen.

77

Alt kommunalt arbejde bør samles hos en bosiddende person. Arbejdsopgaverne skal til et sådant job afgrænses meget entydigt af de bevilgende myndigheder.

90

Der er måske brug for mere end en "altmuligmand".

91

Den nuværende form har den fordel, at den beskedne indtægt ved disse småjobs,



supplerer en måske i forvejen mindre indtægt.  
94

En altmuligmand, der kunne sammenlignes med en hjemmehjælper, men hvis opgave var at hjælpe hjemmeboende ældre i haven, småreparationer, vinduesvask, snerydning m.m..

97

Kan man ikke udføre lidt mere arbejde på øens befolkning?

99

Man har jo i nogen grad problemerne løst, idet de fleste ting kan ordnes, det skal jo betales.

100

Arbejdet skal tildeles nye tilflyttere til Endelave & ikke som nu fordeles mellem allerede etablerede landmænd.

103

Jeg synes, det er udmærket, at småjobbene er fordelt på flere personer.

104

enedrørende besættelse af job med beboer fra øen: Det er jo netop dét, der sker nu, hvor jobbene er fordelt på flere. Det er derfor jobbene skal afleveres ved "naturlig afgang". Mange herovre kan bruge et "ben" både på grund af kedsomhed og kontaktbehov og på grund af økonomi.

105

Kommunale jobs skal opslås offentligt.

107

En virkelig god ide.

117

Til "småjobs" kan vel tilføjes "havehjælp" til ældre.

119

Ville man ikke fratage en del af øens beboere deres "småjobs", hvad med smeden? (rød henvisning til reparationer på tegning). Kunne vi "udensogns" komme i betragtning med græsslåning m.m. hos en kommunalt ansat, sikkert ikke!

## • PLEJE AF ØVRE

### • Nye spørgsmål

11

Er vejene fra Øvre og Lynge dårligt vedligeholdet?

21

Skal Øvrevejen udbedres? Er bevaring af lyngområderne ønskværdig?

32

1) Eventuelle langtidsledige kunne få et meningsfyldt job ved at "pleje" Øvre. 2) Udsted sankekort også til "udenøs beboere".

37

Det ville virke forskønnende, om der blev ryddet op i fældede og faldne træer, dog uden at det virker for "friseret".

40

Fuglene synes Øvre er smukt og vil måske synes Øvre blir grimt af at blive "ryddet op".

43

Kan der ikke sættes langtidsledige til at rydde træer, som de bliver sat til det andre steder? Er lodsejerne med på ideen - ellers kan det jo ikke gennemføres. Lodsejerne bestemmer jo over deres Øvrestykker, så det bliver nok meget vanskeligt at få det gennemført uden deres tilladelse, de bestemmer jo det hele!!!

48

Grøfterne skal renses op, men det må ikke laves på en gang. Det skal ske meget nænsomt. Træaffald kan der laves træflis af til at fyre med.

54

Rævejagter og fællesjagter bør planlægges professionelt!

65

Alle væltede træer fjernes, og alle udgåede træer og grene, så der kan ryddes op over alt.

73

Lad Øvre være *det naturområde*, som alle tilsyneladende ønsker det skal være - i øvrigt er Øvre kunstigt anlagt, idet de første træer er plantet ca 1880-90.

83

Øvre bør renses, renoveres, bevares, planlægges i samarbejde med biologiske fagfolk under hensyn til NATUREN (og kulturlandskab).

84

Hvis støtte til opgravning af strandsøen kan opnåes, bør eventuelle projekter udføres samtidig - måske samlet ansøgning. Erfaringer viser, at det er umuligt at plante på Øvre med succes uden at hegne de enkelte træer ind med kyllingetråd for at værne dem mod kaniner. Vi planter selv, men hegnstråd er en stor økonomisk belastning, hvis man skal plante så meget, at man kan følge med i takt med at de gamle træer vælter eller går ud.

95

Man bør her som andre steder på øen rydde op og beplante, og så lade naturen passe sig selv.

96

Vi er interesseret i at hente væltede træer til brænde til eget forbrug.



104

En samlet landskabsplan for Øvre, med en forklaring af de enkelte landskabselementer. Et årligt konsulentbesøg der kan inspirere lodsejerne til at følge planen.

112

Samtlige grøfter burde graves op, så vandet løber væk, og alt udgået træ fjernes.

119

Øvre er smuk og vil altid være en attraktion, men det smukke skal også plejes, forstås sådan: fej alt det vissengrønne væk, og lad os se det friske grønne o.s.v., alt udgået fjernes, nyplantning sørger vel naturen for i et fredet område.

### • Kommentarer

1

Det må være et "flip" - helt i takt med tiden, at begynde at frisere øvre. Lad dog det flotte landskab hvile i sig selv - eventuelt kan initiativtagerne vise det gode eksempel ved at begynde med oprydning af ilanddrevne effekter på de smukke strande. Området er jo privatejet, og det må derfor være op til lodsejerne (i samarbejde med beboerforeningen) at klare problemer med for tæt beplantning m.v. Fotos i arbejdsbogen er IKKE typiske for området! Lad dog området være i fred - og glæd jer over naturen, som den er.

3

Øvre er ejet af private. Kan der tages tilling til hvem der skal bruge træet. Lad Øvre være i fred! Nu har den bestået i hundreder af år, og det der skal laves på Øvre klarer naturen selv. Tænk på dyrelivet - skal det ødelægges? Der bør tænkes inden der fremkommer med sådanne forslag - og Øvre er fredet.

4

Oprydning men fasthold fredning. Bedre udnyttelse af engene ved oprydning - til f. eks. får og ungkreaturer. Sankekort til sommerhusbeboerne (?).

9

Alt vissent fjernet sådan at det bestående har bedre vækstmuligheder.

11

Lodsejerne burde have tvungen afrensningspligt fra lodder med væltede træer. De pynter heller ikke i fredede områder.

13

Øvres natur bør berøres så lidt som muligt.

20

Beskæftigelse af langtidsledige - og flishugst.

21

Lyngområderne skal eks. afbrændes med års

mellemrum for at bevare lyngen.

22

Øvre er et noget tragisk syn - og tillige må de visne tørre grene udgøre en brandfare i området. Der bør absolut ryddes op!

24

Man skal være meget varsom med beplantningen på øen, da det tager mange år at få nye træer til at gro på de ca. 20 cm meget mager jord, som dækker sandet neden under. Øvre er et paradis for fugle og vildt, og et friseret Øvre vil ikke yde det skjul, som vildtet kræver.

29

Her kunne altmuligmanden sættes ind.

33

Adskillige ikke-ejere må være interesserede i at købe træ.

35

I første omgang kunne man fjerne alle væltede og udgåede træer, og derefter begynde oprydning og oprensning, så det over en periode var mere overkommeligt.

38

Hvad med at starte en uddannelse som skovtekniker på øen?

43

Det er meget tiltrængt at få ryddet op på Øvre, hvor alle de udgåede træer skæmmer det ellers skønne landskab. Det må da være i enhver lodsejers interesse at få alt det væk, der er gået ud, og der er vel også store værdier, der kan udnyttes ved at kræve en stor indsats.

49

Skovstyrelsen skal købe Øvre (de har masser af penge). De tidligere lodsejere kan få del i jagten på lignende måde som på Lyø (fælles jagt).

53

Vedrørende igangsættelse på Øvre: selvom alle lodsejere ikke vil være med: almindelig stemmeflertal.

55

Hold fingrene fra Øvre, det er fredet område og skal ikke ødelægges.

75

Øvrevejen er for hullet til cykelbrug - og for stenet til kondiløb. Opfyldning burde være egentlig makadam, ikke bare et læs skærver nu og da. Bilkørsel burde begrænses eller forbydes; eventuelt sådan at Øvrespidsen kun kunne nås enten ad den østlige eller den vestlige vej, men ingen rundfart (for biler) d.v.s. en bom, der afspærrede vejen for biltransport f.eks. ved indgangen til skoven



nordfra i den vestlige side.

78

Eventuelt beskæftigelsesprojekt for langtidsledige eller unge arbejdsløse i kommunen - eventuelt bosiddende på øen.

79

Indret en del af Øvre til en stor naturlegeplads, hvor man må *bruge* naturen -f.eks. bygge huler o.l.

85

Skovarbejde på Øvre vil give arbejde til 3 personer i meget lang tid.

91

Det ville være en fordel at beboerne på øen, herunder sommerhusejere kunne erhverve brænde til opvarmning. I det hele taget bør øen være mere imødekommende, f.eks. med brænde, overfor de beboere som ikke lever helårs.

99

Øvre er jo et fredet område, hvor alle kan komme og hvor lodsejerne næsten ingen indtægter har. Dersom man ikke ønsker at det ligger som nu, må Amt eller Kommune yde bistand.

100

OPRYDNING & NYPLANTNING TILTRÆNGT PÅ ØVRE

103

Bevoksningen på Øvre er flere steder gået ud, f.eks. på grund af for høj vandstand. De udgåede træer disse steder bør fjernes. Derefter vil der formentlig af sig selv komme anden bevoksning, som kan klare sig på stedet.

105

Oprydning inden for de rammer, fredningsbetingelserne afstikker, er stærkt påkrævet, hvis ikke området skal helt forfalde.

110

Alt udgået skal samles sammen og forarbejdes med en flishugger. Det der ikke er afsætning for på øen, det kan eksporteres.

111

Vi synes at Øvre er meget smuk og enestående og det ufremkommelige fremmer dyrelivet. Vi ønsker ingen park, en rimelig pleje, men ikke de store forandringer.

118

Et sti-system var ønskeligt.

119

Hvad med sanketræ, der er sikkert mange der er interesseret i brændsel. Lav en dag (mange dage) med "operation oprydning" og lad lønnen være træ til pejsen. (Dette forslag er sikkert umuligt at gennemføre, da jeg ikke

kan forestille mig der kan blive enighed o.m det, da Øvre jo er på mange hænder)

## • HAVNEN MERE ATTRAKTIV OG SIKKER

### • Nye spørgsmål

21

Skal vi have en telefonboks på havnen?

83

Men hvor graver vi så sandorm?

### • Kommentarer

1

Ideerne er blændende gode - MEN - hvem skal betale? P-plads-udvidelsen er jo nok den mest realistiske - udvidelsen vil nok tjene hvad effektiviteten af havnedriften angår. Vi syntes det er noget roderi, når færgen lægger til og afgår, - det må være besværligt for færgefarten og havnebetjeningen, at klare driften ved spidsbelastninger. Udvidelsen af lystbådehavnen koster jo - Har man beregnet udvidelsesudgifterne i forhold til lejeindtægterne - prøv det! (ellers en god ide).

4

Herunder udvidelse af campingfaciliteterne og eventuel etablering af badested/-bro.

25

Vi synes en legeplads kunne placeres bag pakhuset.

26

Idéen med udvidelse af lystbådehavnen er god, hvis der er et rimelig forhold mellem udgifter og indtægter i form af afgifter ved benyttelse af havnen.

27

DA det kun er ca. 3 mdr. om året at havnen er fuldt belagt, vil jeg anse det for urealistisk, at få offentlige myndigheder til at støtte et sådant projekt.

29

Den nuværende sikkerhed på havnen er under al kritik, så en udvidelse bag pakhuset bør startes hurtigst muligt. En eventuel industri vil også kræve bedre havneforhold. Der skulle laves passagerrampe, så passagererne ikke kom over vogndækket på færgen.

30

enedrørende parkeringspladser: Afhængig af økonomien. En havneudvidelse bør prioriteres højest.

35

Forslag til billigere billetpriser på færgen for



pensionister (67 år) med fritidshus på Endelave.

38

Varslingsflag hvis havnen er fyldt.

42

Til- og frakørselsforhold til færgen er for trange på pladsen foran pakhuset. De bør i forbindelse P-plads udvidelsen ændres som vist på tegningen.

43

Hvis havnen skal udvides er det så ikke bedst, at det bliver en forlængelse for ikke at afskære en badebro og badehus og omklædningsrum, disse ting kan vel kun placeres på vestsiden af den nuværende havn, og vandstanden bør også tages i betragtning - derfor! Det er vel kun en meget kort tid af året ca. 3 uger?

49

Den bedste måde at få flere turister til øen er bådture. Der skal være fritidsfaciliteter for dem her (havbad, bade o.s.v.).

52

Fremmede både skal betale en rimelig stor afgift! f.eks. 100 kr. pr. døgn - pristalsreguleret.

55

Der skal ikke ofres millioner for millionærer. Er der nogen som synes det er for farligt at ligge i havn så kan de ligge på reden.

57

Der er andre ting, det var bedre at investere i for 4-5 week-enders behov. Men man kunne overveje at lægge et par pontonbroer vest for badehuset. De kunne landsættes om vinteren.

58

Indsejlingen må ikke være til gene for færge. Dybden i havnen må ikke være under 3.0 m. Bedre fortøjningsmuligheder i gamle havn, samt nye bolværker på vestsiden.

75

En udvidet havneplads kunne også bruges til restaurant, musiktribune m.v. Endvidere bør der laves en regulær badeanstalt for enden af molen.

76

Omø bl.a. har indset, at uden turister har øen ingen fremtid. Beboerne har selv investeret i en ny lystbådehavn, som selv midt i august 87 var stopfyldt (150 bådepladser) hver aften. Desuden vil dette give en arbejdsplads mere (havnefoged, rengøringspersonale) samt yderligere omsætning hos købmand, bager, gæstgivere m.v. = 4-5 arbejdspladser.

79

Anskaf nogle trækvogne til at transportere

bagage på.

80

Da det kun er nogle få weekender om året havnen er fyldt, vil det være dumt at udvide.

82

P-plads-udvidelse mod øst/vest skal være en kombineret P-plads og græsområde for tilrigning af vindsurfer. Selvfølgelig med tydelig afmærkning af, hvad der er p-plads og hvad der er "friareal".

84

100-120 bådepladser i havnen vil sikkert være passende. Kun en god ide med parkeringsplads bag pakhuset, hvis havnen ikke udvides som tegning.

90

Der burde være en form for offentlige transportmuligheder på Endelave.

93

Opholdsrum for sejlere. Fjernsyn m.v., bad og toiletforhold.

95

Fritidssejlere bliver et stort potentiel i turismen. Der opføres marinaer mange steder, og Endelave må være med, og turisterne skal spredes ud på stier rundt på øen, så de ikke overrender miljøet i Endelave by.

99

Ja, dersom det kan betale sig er planen god. Kan det ikke betale sig, må det opgives, da det må være brugerne der betaler.

102

1. Lystbåde faciliteter, toilet, bad + div. 2. Parkeringsplads til gæster. 3. Lukket p-plads for r og færgepassagerer.

103

En havneudvidelse skal kun foretages, hvis det er muligt at få udgifterne derved dækket ved brugerafgift.

105

En eventuel udvidelse vil blive alt for dyr i forhold til den ret korte sæson for sejlere. P-plads-udvidelse er der behov for.

106

Ved udvidelse af havnen ville flydebroer være at foretrække. Bedre strømmuligheder end de nuværende.

107

To dårlige ideer! Det gælder ikke om, at alt skal være større på Endelave.

117

Havnen bør i videst mulig omfang gøres attraktiv for den "søfarende turisme" - et rekreativt område for fritidssejlere, og for øen et indtægtsgrundlag, som vil få voksende betydning.



118

Havnen tiltrækker flere besøgende, som desværre kun er en fordel i sommerhalvåret. Projektet vil give trække indkomst og arbejdspladser til øen i sommerhalvåret. Kunsten er at finde beskæftigelse til disse folk om vinteren. Problem: Købmandsbutik slet ikke dimensioneret til større invasion, som bliver følgen. Ny moderne service-center bliver påkrævet (bådservice, spisested, bank, købmand, bager, post m.m.). Eventuelt kunne ny havn med service-center placeres et andet sted for ikke at spolere nuværende miljø.

119

Jeg synes sæsonen for lystbåde er så kort og finder at den gamle havn passer til øens proportioner, en stor tom havn vil se sørgelig ud om vinteren. Hvem vil bekoste reparationer efter en eventuel isvinter. (Jeg har selv personligt overværet molen og havnen skruet ned af isen i 1940'erne). Det er givet rigtigt, der er for lidt parkeringspladser i højsæsonen, men placeringen vist her vil afstedkomme en grusom stank af rådden tang, såfremt der ikke sørges for tilstrækkelig gennemløb under broen.

120

Ud over P-plads kunne der godt være brug for et opholdsareal på havnen, hvor f.eks. børn kunne opholde sig sikkert. Der er mange børn på lystbådene.

## • BEDRE OG SMUKKERE STIFORBINDELSER

### • Nye spørgsmål

-

### • Kommentarer

1

Er man venlig og yder lodsejerne respekt for deres marker m.v. - er der jo overhovedet ingen problemer med at bese de "specielle" steder. Det er jo kun et problem om at lade bilen stå - og benytte "apostelens heste" - så kan man nå hele Endelave uden problemer.

11

Det ville være smukt med vejtræer langs vejene uden for byen; men jeg tror det er uhensigtsmæssigt - grundet smalle veje - store og brede markredskaber o.m.a.

15

Folder med forslag til ture - med oversigtskort. Eventuelt med angivelse af hvad man kan se og hvor lang tid turen ca. tager.

18

Plant frugttræer, hassel m.m. (illustreret på side 22).

21

De levende hegn langs markskel bør bevares.

22

Skilte med "privat vej" ved offentlig markvej burde nedtages. Man kunne til en begyndelse re-etablere de stier, der er afmærket på Geodætisk Institut's kort over Endelave.

24

Endelave er godt forsynet med stier, dog mangler en forbindelse til Kloben i fortsættelse af vejen. Der har tidligere været stiforbindelse til stranden her. Trafikken ønskes ikke øget og her vil mange nye stier give øget trafik.

30

En sti rundt om øen.

43

De gamle markveje hvor man altid har kunnet gå til Sønderstranden bør bibeholdes, de er ved at blive fjernet, det er synd, da man kun kan komme ad Møllevejen nu, og bliver der vindmøller, som der arbejdes for, er der jo ingen steder man kan komme til Sønderstrand og Klinten, og det ville være en ren katastrofe, så stop endelig denne udvikling, før det er for sent. Klinten svær at nå - det problem bør løses ved at få vej-ret ved Klintegården. Genetablering af alléforløb - Nej, der er træer nok langs vejene nogle er i en elendig forfatning.

47

Genåbne den gamle Øvrevej.

49

Der skal stoppes for bygning af sommerhuse. Kun huse for fastboende (betyder billigere husleje for nye beboere i byen).

53

De eksisterende veje bør i høj grad gøres bedre!

54

Eksisterende veje bør plejes bedre.

55

Ikke flere stier, brug de offentlige veje. Turisterne har god tid.

56

Vejtræer giver mere karakter og hjælper på vejbelægningen takket være optagelse af vand.

58

Genåbning af "Gl. Øvrevej".

59

Åben den gamle Øvrevej.



61

Der mangler stier til Kloben og Klinten og eventuelt langs Glenthøjs eller Herborgs jorder når man går tur fra byen kunne man gå op der.

65

markering på vejen ved flyvepladsen for lavtgående fly.

73

Vejtræer vil altid være "i vejen" både for ændringer i trafik og for udsyn, når man færdes på vejene. Derimod kunne man plante på gærder og i skel mellem markerne. Kommentar under informationsrubrikken: Hvis der ikke snart udføres kystsikring, vil der om få år ikke være nogen klint.

76

I Sverige har vi set stier kun markeret med en farvet maleklat på en sten, en træstamme eller i mangel heraf en nedrammet pæl. Hver sti/tur sin farve.

77

En sti fra Havhornet til strandvejen i retning nord.

78

Vejen rundt om Øvre er meget smal og burde ensrettes. Det er synd, at man som turist ikke umiddelbart kan komme til Klinten. Den sydgående vej fra byen til Sønderhavet er vanskelig passabel og kunne godt have forbindelse over til en vej til Klinten.

84

Ikke nødvendigvis offentlige .

85

Der mangler et stort vejkort over øen med husnavne.

91

Genetablering af alléforløb - Ja snarest muligt!

95

Danmarks vigtigste erhverv bliver turisme. Udbygning af dette skal ikke alene ske ved vestkysten af Jylland - småøerne må med i forreste række.

97

Vejtræer kun såfremt at vejene bliver udbygget, så den ikke generer muligheder for almen færdsel.

99

De karakteristiske gærder med popler er jo næsten borte. Jeg synes, det er synd, men skal der plantes nyt, må gærderne væk af hensyn til sne og træerne være højstammede.

100

Absolut ikke flere stier på Endelave!

101

Det ville være en fordel, hvis man på øen kunne blive enige om at man ønsker et stigende antal endagsbesøgende.

103

Vi mener, vejene er for smalle til vejtræer. I nogle vejsving er der for dårlige oversigtsforhold.

105

Hvis man planter vejtræer andre steder end langs Kongevejen vil de spærre udsynet.

107

Vores forslag: 1) Stiforbindelse til klinten/Kloben. 2) Stiforbindelse (måske cykelsti) fra Sønderstrand til Lynger.

110

Der skal være en eller to stier på tværs af Øvre.

117

Udmærket ide at genetablere nogle af alléforløbene. Fornødent overblik må skaffes ved grundig gennemgang af øen. -Der er mange hensyn at tage! Med hensyn til beplantning: (vejtræer og hegn) må man undgå at skabe et for lukket landskab; det frie udsyn er af stor miljømæssig værdi.

119

Etabler de gamle vejtræer igen, de giver hygge og charme! I min barndom (i 1930'erne) var f.eks. hele den vestre vej kantet af træer, det var en stor skam, da de blev fældet. Der må være ældre på øen, der vil være glade for at genetablere det gamle der var.

## • FORBEDRE BYENS GRØNNE OMRÅDER

### • Nye spørgsmål

32

Bænke/borde ved boldbanen.

37

Hele vejen fra molen til mejeriet kunne let gøres mere "appetitlig".

40

Østre gadekær viser de kommende generationer en kvie! En smuk eng-trekant der kigger ind i byen.

43

Det gamle forsamlingshus er en skamplet på øen, det bør enten sættes i stand og al ukrudt fjernes eller nedrives, det kunne jo restaureres og benyttes i forbindelse med et pænt beplantet område ved Østre gadekær! Det kunne blive et virkelig skønt beplantet område der ville pynte meget også



for de endagsturister, der ingen steder har at opholde sig. Ved foto side 24: Det Østre Kær f.eks. parklignende anlæg.

44

Der skal kun være en losseplads på øen, som alle! - også lodsejerne - skal benytte til *alt affald*.

51

Bænke ved Vestre gadekær. Bedre afløb i Vestre gadekær så vandet kan blive rent.

52

Bænke ved Vestre Gadekær.

55

Østre gadekær skal rørlægges, fyldes op og laves til grønt område. Det gamle slæbested skal være som det er. Vognen skal væk den pynter ikke.

65

Vestre Gadekær oprensnes og forurenende tilløb standses.

76

Området langs strandvejen mod vandet gøres til grønt område. Havnemolen gennembrydes så den holdes fri for tang - friskere badevand.

80

Trekanten skal igen beplantes med blomster

90

Det Østre og Vestre gadekærs områder kunne udvides ved at inddrage "Vigen", således at der blev et større samlet grønt (offentligt) område. Måske kunne præstegårdslunden også indgå i et parklignende område, eventuelt et samlingssted, hvor der om sommeren kunne opføres friluftsteater og spillemusik. I dette parklignende område burde der være mulighed for en beplantning af både almindelige, men også mere særprægede træer og buske.

95

Man bør søge at lede besøgende turister til at gå andre steder end blot frem og tilbage på den asfalterede vej gennem byen.

112

Vedrørende spørgsmål 2 og 6: Bør beplantes og arealet ud mod vandet mellem tromlehus og smedehus anlægges som samlingssted, eventuelt anlæg af en minigolfbane, med borde, bænke og grønne planter.

118

Generelt har øen aldrig præsenteret sig smukkere end i år. Men de foreslåede initiativer er gode.

119

Hvad er pænere? Naturen er pæn i sig selv, hvis mennesker lader være at forurene med flasker, papir m.m. Er "trekanten" blevet

pænere? Jeg mener absolut nej, før var den et studium i farver, nu er den aldeles fantasiløs.

### • Kommentarer

3

De træer der er plantet på trekanten kan flyttes som læhegn fra købmanden og til molen, og lad os da få nogle roser ved vores mindesten igen. Det der er plantet nu er en skændsel og meget lidt køn.

21

Der kan blive et grønt område mellem den gamle smedie og det gamle forsamlingshus. Trekanten bag mindesmærket bør genbeplantes med blomster (er dødtrist at se på nu).

22

Anlægget ved "Agda-mindestenen" var tidligere så smukt og det første indtryk når man kom fra båden. Nu fremtræder det kedeligt og grimt. Hvad er der sket? Anlægget ved "Agda-mindestenen" bør reetableres med roser som tidligere - og have 1. prioritet.

28

På pladsen overfor købmanden kan der sættes borde op, og beplantningen fjernes så man kan nyde udsigten.

29

Der burde opsættes flere borde og bænke på Endelave, så folk kan spise medbragt mad. De eksisterende grønne arealer burde renoveres, og der skulle være en pjece med oplysninger om hvor, der er mulighed for hvile og bænke og borde.

33

Specielt strandene trænger til at renses. Der foregår for megen ukontrolleret ral- og sandgravning langs kysten.

40

Strandareal ved tromlehuset *ikke* til grønt område - RASTEPLADS for agerhøns/fasaner m.m..

42

Et gadekær er nok.

43

Det gamle forsamlingshus kunne måske købes og bruges til andet formål f.eks. til endagsturister i tilfælde af dårligt vejr og for de unge til et sted at mødes. Der er store muligheder i stedet, frem for at det ligger hen som en ruin, der ikke bliver brugt.

47

Beplantningen ved mindestenen kunne gøres meget kønnere.

52

Tingbanken gøres attraktiv!

55



Der skal ikke laves noget ved området mellem molen og købmanden, det er en god parkeringsplads.

56

Området mellem molen og købmanden: det er et vigtigt første indtryk af stedet.

57

Området mellem molen og købmanden: Hvordan pænere? Flyt isboden? Til havnen! Købmandens område er en (eller flere) arbejdspladser. På en arbejdsplads skal der være plads til, at man (dig og mig) kan se, der sker noget!!

58

Beplantning ved Mindestenen for dårlig.

59

Beplantning ved mindestenen skal laves om.

61

Østre kær skal fyldes op så man undgår sumpen med myg og fluer - der kunne så laves et lille anlæg med træer og græs hvor endagsturister og andre kunne opholde sig og nyde mellemvædder og naturen.

65

En sti til havet ved Tromlehuset.

75

Kan området mellem molen og købmanden blive værre?

76

Grønt område langs stranden fra kirken til mejeriet. Kiosker udformes så de harmonerer med omgivelserne f.eks. små stråtekte.

84

Vedrørende strandarealet som grønt område: hele området fra molen og forbi kirken til dæmningen bør laves til grønt område med bålpladser, borde og bænke.

95

Endelave by er et grønt område, som blot skal holdes ved lige. Fri os for parklignende opstillinger og beplantninger. Der mangler gangstier såvel langs med stranden som bag bebyggelsen.

99

Området ved Østre Kær kan blive udmærket, men jeg tror at der altid vil være mange myg, så en del af engen må nok harves og afvandes.

101

Strandrensning foretages 1 gang årligt af grundejerforeningen på Lynger. Hvis man hjælper hinanden kan man nå langt m.h.t. forskønnelse og oprydning.

103

Der bør arrangeres strandrensning f.eks. i pinsen, som vi i forvejen har det ved

sommerhusområdet.

105

Næsten alle huse og haver i byen er smukt vedligeholdte. De få grønne områder falder naturligt ind i helheden, så det bør der ikke røres ved.

106

Området omkring og overfor købmandsbutikken bør ryddes op, da den skæmmes det ellers smukke indtryk man får fra havnesiden.

107

Vedrørende samlingssted for aktiviteter: i forbindelse med Lunden, hvor man samledes i gamle dage.

108

Lejeplads med gynger, vipper, klatrestativ på den grønne firkant ved sportspladsen.

110

Det østre gadekær skal fyldes og rørlægges. Området foran skal fyldes op og beplantes. Der kan etableres borde og bænke.

113

Området ved præstevejen bør efter det er drænet udelukkende anlægges som et grønt område med lav beplantning såsom buske og blomster, hvorefter der kan opstilles borde og bænke. Strandarealet ved tromlehuset bør også inddrages med lav beplantning.

115

Terrænet ved Østre gadekær/Præstevejen bør hæves før det kan bruges.

117

Østre gadekær bør genetableres, men nok ikke helt i omfang som det oprindelige, men uden "pyntelig" beplantning af området. Det "rekreative" bør kun bestå i et par hvilepladser (bænke).

120

"Ansigtet" når man kommer til øen som turist kan gøres meget smukkere - og det gælder særligt arealet ved købmanden. Beplantningen bør beskæres så vandet er synligt og købmanden skulle rydde op - eventuelt oplagring bag et smukt hegn.

## • VINTERBAKKE

Det ser man ingen grund til.

## • Nye spørgsmål

108

Bedre egnet sted: området ved Præstevejen - hvis der graves op til kær og jorden derfra kunne bruges til kælkebakke på stedet.

## • Kommentarer



2  
Hvem skulle benytte bakken?

3  
VÅS!

11  
Jeg tror det bliver billigere og mere interessant for børnene at købe snescooter.

24  
Der er ikke grundlag for at lave noget sådant, da der ikke findes ret mange mindreårige børn på Endelave, og der heller ikke er udsigt til at der kommer flere i fremtiden.

32  
Fred Tingbanken!!!

43  
Det var da godt for både børn og unge mennesker, det Vestre kær var engang den dejligste skøjtebane for de unge og børn på øen. God idé. Der kan alle store og små muntre sig om vinteren.

44  
Sand opsuges fra havet.

51  
Vestre gadekær skal være skøjtebane om vinteren.

52  
Vi kunne ønske, at Vestre Gadekær kunne blive skøjtebane som i "gamle dage"!

55  
Suderbjerget har altid været god nok.

56  
Bor i Schweiz.

57  
Opmærksomheden henledes på at området omkring kirken ikke udsættes for vandalisme. Fredet?

73  
Kælkebakke kan nemmere og bedre etableres længere mod vest (Frank Rasmussen) hvor skrænten er betydeligt højere. Nej, man kan ikke løbe på skøjter på havis og skisport vil ikke være muligt af betydning, da der kræves betydeligt større bakker, end der kan laves på Endelave.

76  
Jord til vinterbakke fra udgravning til ny lystbådehavn.

77  
For få børn.

80  
Det er en total åndsvag ide.

99  
Kælkebakken var især en god ide for 50 år siden, da der var børn på Endelave. Kan man få ideen gennemført, er der jordfyld nok ved de gærder, der må slettes før beplantning.

104  
Bakken kunne etableres sammen med et grønt område ved tromlehuset og Østerkær.

105  
En vinterbakke lyder som lidt af en parodi - i øvrigt er der for få børn, til at det kan berettigge en relativ stor udgift.

108  
Tingbakken vil muligvis ikke kunne anvendes, idet "man" eventuelt ville finde på at lade området af hensyn til beliggenheden

116  
Urealistisk forslag.

117  
Forekommer ikke at være et af de spørgsmål, der "brænder på" lige nu! (Tingbanken bør under alle omstændigheder lades urørt!).

118  
Med det ringe børnetal synes projektet lidt luksuspræget. Ser man overhovedet sne på øen?

119  
Hvad er der i vejen med Suderbjerget, en herlig kælkebakke når der er is på havet. Min erfaring er, at børn ikke er særlig interesserede i etablerede legemuligheder, men hellere selv vil bruge deres fantasi.

## • BADEBRO

### • Nye spørgsmål

43  
Der kunne eventuelt kræves et mindre entrébælt. Ja i høj grad, selv om øen er omgivet af vand på alle sider, er der jo ikke en god badestrand, så en badebro er tiltrængt.

### • Kommentarer

18  
Badevandet må ikke forurenes af byens kloakvand.

24  
Det gamle badehus kan udmærket anvendes, dog trænger det lidt vedligeholdelse. Badebroen skal være, hvor den tidligere var placeret.

29  
Der skulle være en badebro vesterud i flugt med pakhuset. Eventuelt i forbindelse med ny lystbådehavn.

39  
Der mangler i høj grad redningsposter rundt om hele øen. Det mener vi på grund af den lange sejltid rundt om øen.

43  
En badebro skal holdes i stand bl.a. tages ned om vinteren, således at den ikke ødelægges af



isen, så den skal vel passes af en faglært eller bygges meget solid, men det skulle vel ikke være umuligt.

53

Behov for ny badebro på havnen: både og!

54

Behov for ny badebro ved havn: både og! Eksisterende badehus fjernes: fornyes, forbedres.

57

Nyt badehus ved havnen: eventuelt kan det lægges ud på pæle - f.eks. i forbindelse med ponton-anløbsbro til fritidssejlere!

73

Badehus kan eventuelt moderniseres.

75

Broen kan indrettes så også mindre børn kan komme sikkert ned ad trappen - og til den anden side bygges ud til ca. 2 meter vand (om muligt ved uddybning) så der kan *springes* i - altså stadig yderst på havnen.

78

Til - og frakørsel og Parkerings-muligheder ved strandene på Endelaves øst- og sydside - dér er de bedste badestrande - er utilstrækkelige. 2 biler kan ikke passere hinanden.

80

Det ville være rart, hvis der igen kom en badebro, for det er for farligt at bade på havnen.

94

Det eksisterende badehus bør udbygges og moderniseres.

99

En badebro er der behov for, men man må enten tage den ind om vinteren eller lave en ny hvert år.

108

Hvor er afløbet(-ene) fra byen? Kan de eventuelt føres længere ud?

110

Der skal være opsyn med de badende, så der kunne laves omklædningsrum - toiletter og kiosk på en plet af kommunens jord.

111

Hvis der var en badebro kunne der eventuelt etableres svømmeundervisning.

113

Det eksisterende badehus bør sættes i stand, samt ren - og vedligeholdes.

118

Kunne også være part i det foreslåede service-center. Vedligeholdelse og indtagning i efterår lægges under kommunal altnuligmand.

119

Badeforholdene på havnen ville være

udmærkede, såfremt der igen bliver etableret en "badebro" med trappe, som den der forsvandt med isen. Hvorfor fjerne badehuset, det fungerer udmærket måske lidt primitivt, men det kunne måske restaureres en smule.

## • BEVARING AF VÆRDIFULDE BYGNINGER

### • Nye spørgsmål

21

Skal opmaling af gammelt bindingsværk på øens gårde ske i oprindelige farver?

37

Museet er en absolut perle.

84

Kun huse der falder ind i miljøet bør opføres.

104

Bevaringsværdige "gadebilleder".

117

Ønskelig: Fredning af de resterende gamle poppelhegn (og restaurering af disse bør foretages). Hvad med de gamle *tangdiger* ved Strandvejen? Ved man ikke, de er der, bemærkes de næppe - og de hører dog til øens mere interessante "fortidslevn". De må på lempelig vis kunne bringes lidt mere "for dagen".

### • Kommentarer

1

Det er en god ide, at lave en registrant. Men hvad med en saglig og dybtgående snak om bygningernes vedligeholdelse - vi syntes rent fagligt, at mange værdifulde detaljer forsvinder hvert år (vi tænker nærmest på overpudsninger, bølgeplader og skæmmende ombygninger). Vel - et hedt emne - men dog rammen om jeres daglige liv. Der er dog lykkeligvis også mange gode eksempler på renoveringer m.v.

20

Ikke alle bygninger, men bygninger med særpræg.

21

Bør fredes: Hans Hansens gård, Kongevejen 4.

37

Museet kunne godt reklamere mere. Håndarbejder kunne dyrkes f.eks. kunne de strikkede ting oversættes til mønstre, som kunne sælges, eventuelt med øens eget garn. Jeg har før tilbudt at hjælpe, men har ikke mødt særlig interesse. Else Andreasen, "Anneksgård", 6052 Viuf, tlf., 05-561197.

43



Museet er en perle på øen, der bør bevares så denne skønne bygning bør fredes, dem er der ikke mange af på Endelave. De huse der står hen i forfald bør ejerne holde i orden, da de i høj grad mispryder den lille kønne ø.

47

Laden ved museet af kampesten kunne anvendes til opbevaring af museets markredskaber.

53

Registrant: oplagt emne for EDB center. Beløb: oplagsafhængigt.

54

Registrant: opgave for Data-center.

56

Bor i Schweiz.

85

Minus eternittag, kun tegl eller strå.

91

Burde have været udarbejdet for år tilbage.

118

Der burde måske også udarbejdes kodeks for byens bygninger så stilen bevares, selvom der ikke synes at være stort behov herfor.

120

En registrant kan være udmærket, men hér og nu er en ombygnings- og vedligeholdelsesvejledning nok vigtigere. Det er ærgeligt at se bindingsværk udført af eternitplader.

## • INFORMATION PÅ ENDELAVE

### • Nye spørgsmål

21

Er du interesseret i at abonnere på et "Endelave nyt"? Hvor mange numre bør der udkomme om året? 2 4 6 Hvor meget vil du betale årligt for at få tilsendt bladet til din privatadresse (også for sommerhusejere)?

50 kr. 100 kr.

32

Indhold og form af Kirke & Sogn er problematisk.

37

Dette "Kirke og Sogn" har vi aldrig set, skønt vi kommer på øen ofte og gennem de sidste 16 år. Som fastboende campister har man jo ingen adresse på øen, men kommer jo fordi vi også holder af stedet, det ville være en nem sag at placere bladet til *selvhentning* hos købmanden eller på færgen. Eventuelt med abonnement til os ilandboende, så vi kan følge lidt med i hvad der sker og hvornår.

43

Det var i hvert fald en god ide, om kommunikationen kunne blive lidt bedre mellem de fastboende og fritidshusbeboere, men alt hvad der skal i trykken er jo dyr, og hvem skal så betale? Det vil nok ikke falde i god jord!

49

Kirke stof og kommunal information som en del af Endelave-posten.

54

Vil godt bidrage lejlighedsvis med indlæg.

83

Principielt vil det være nærliggende og "lettest" at udgive kirke+nyt sammen, men principielt skal kirken ikke have monopol på formidlingen.

119

Kan man eventuelt få tilsendt "Kirke og sogn" til sin adresse?

### • Kommentarer

11

Mere information gennem Horsens' og Vejle's lokalradio.

22

"Endelave & sogn" kirkebladet er utroligt rodet - (og af og til anstødeligt blad). Det ville være godt, om det kirkelige stof/og andre oplysninger fra øen var fordelt på to blade.

26

"ENDELAVE - Kirke & Sogn" kunne måske udvides med annoncesider, eller sider med f.eks. meddelelser fra beboerforeningen.

29

Lav informationspælene større. Mere styr på information på havn og færge.

32

Man skal kunne tegne abonnement på Ø-avisen.

36

Vi mener at et eventuelt "Endelave Nyt" informationsblad skal redigeres af én fra øen, måske beboerforeningens bestyrelse.

43

Der sker jo ikke så meget på øen, at der kan blive stof til et blad, men der kunne muligvis gøres noget til at de "udenøs beboere" kunne få deres mening frem.

47

Endelave Kirke & Sogn kan godt bruges som avis.

50

På den betingelse, at kirken ikke får den lille plads og alt andet dominerer, ellers er det bedre at have kirkebladet for sig selv.

52



Beboerforeningen i samarbejde med præsten (Knud Erik Lægsgaard) skriver Endelave nyt.

55

Kirkebladet skal kun omhandle kirkeligt arbejde, det er ved at blive mere sogn end kirke. Vil nogen starte en ø-avis hvor beboerne kan udtrykke sig, er det måske en god ide.

57

Ja, men så skal der etableres en redaktionskomite, hvor også udenøs Endelave-elskere har sæde!!

59

Kirkebladet som ø-avis.

73

For lidt beboergrundlag for mere end ét blad. Bør kunne kombineres så alle interesser er repræsenteret i samme blad.

80

Det kan nok aldrig lade sig gøre at bruge "Kirke og Sogn" til "Endelave nyt", da mange aldrig vil skrive på grund af uvenskab. Men ideen er meget god.

95

Da Endelave har et helt enestående godt kirkeblad burde det være stammen i et nyhedsblad om øen. Der burde skaffes midler til, at det kunne sendes pr. post til alles privatadresse året rundt.

96

Det ville være godt, om der på færgen (og hos købmanden måske) lå en brochure med oplysninger om øen.

99

Kirkebladet er godt og åben for alle oplysninger for øens beboere. Et nyt informationsblad vil sikkert kræve alt for store ressourcer og til sidst blive en belastning. Opslag på pælene må jo ikke forsvinde!

100

Kommunikationen mellem endelavitter & fritidshusbeboere kunne forbedres, såfremt sladder på øen ophørte.

103

Hvis Endelave Kirke og Sogn kommer til at indeholde andet end kirkestof, ville jeg være interesseret i at få det sendt til min hjemadresse.

105

Menighedsråd og kirkeblad har sit område at varetage og bør (skal) ikke være forum for almindelig kommunikation. En sammenblanding vil være uheldig og virke hæmmende for dette i øvrigt gode initiativ.

106

Man kunne også lave et turistkontor.

112

"Kirke og Sogn" bør indeholde oplysninger om samtlige arrangementer på Endelave. Og derudover bruges pælene som altid.

113

Hvad med at lade fritidshusbeboerne (der er i flertal) gå i gang med en ø-avis, måske i samarbejde med Endelave beboerforening.

118

Med 170 beboere er ét blad nok. Udenøens beboere kunne abonnere på bladet.

## • ÆLDRECENTER

### • Nye spørgsmål

29

Hvad med efterskole? Kursusvirksomhed?

### • Kommentarer

1

En god og menneskelig ide!

3

Jeg ville ikke bo i et ældrecenter på øen.

11

Ældrecentret kunne være attraktivt for folk med en vis tilknytning til øen.

12

1) En god ide for øens ældre, der så kan blive i vante omgivelser. 2) Nye jobs. 3) Gode omgivelser (natur) for reconvalecenter.

15

Hvis et ældrecenter også skal kunne bruges af udenøs. - Bør der være plads til flere end de 15-20 foreslåede.

18

Der skal være udsigt til hav og landskab.

21

Ældrecentret bør kombineres med et dicideret reconvalecent/genoptræningscenter.

22

Madudbringning - til hjemmeboende svagelige, der ikke har behov for at komme på plejehjem.

25

Ja! Vi flytter ind når vi bli'r gamle...

28

De ældre (der alle deres dage har boet på Endelave) skal have lov til at blive der, også når de ikke kan klare sig selv.

36

Læge, sygeplejerske og hjemmehjælp bevares som nu, så det bliver frivilligt om man vil bo hjemme eller på plejehjem. En placering ved offentlig vej kunne måske være ønskelig, da mange ældre gerne vil følge trafikken. Vi



anbefaler køkken på centret og eventuel madudbringning derfra, det giver flere arbejdspladser og virker mere hjemligt.

40

Hvad med integreret aflastningsø for AIDS-ramte/alkohol-ramte/gamle og børn. Jo! - de gamle skal blive på øen men tag ikke initiativet og selvopholdelsesdriften og deres køkken fra dem eller os. når man nu nedlægger plejehjem andre steder hvorfor så?

42

Centret bør også kunne benyttes som rekreation for ikke-pensionister.

43

Det er nok for stort og dyrt et projekt at bygge, hvorfor ikke købe f.eks. "Den gamle smedie" og indrette de to bygninger til de få ældre, og der er lejlighed ovenpå, for de der skal ansættes på et ældrecenter, det var jo ideelt med et bestyrerpar for at få flere til øen og der skal hjælpere til, de kunne eventuelt rejse frem og tilbage på deltid. Det bliver nok kun de fastboende, som vil benytte det, så det var en god ide med mad fra gæstgiveriet.

44

Se at komme i gang.

50

Ingen flytter vel på plejehjem uden at være "tvunget" til det af forholdene. Jeg mener det er bedst at blive i eget hjem så længe som muligt, hvis man der kan blive hjulpet af hjemmehjælper, sygeplejerske.

51

Grunden ved Sdr. Mølle over for Helene Christensen eventuelt lige øst for byen.

52

Arealet ved "Tromlehuset".

55

Er det de ældre der tænkes på, eller er det særinteresser. Tegningen er dårlig.

57

Men køb eventuelt smedehuset ved siden af tromlehuset og det grønne område der. Der skal være havudsigt! Etabler en arbejdsgruppe: (professor Herborg Nielsen, forslagsstillere + Horsens kommune).

59

Ældrecenter er for lille.

61

Behovet vil aldrig blive ret stort men på et lille plan til nogle få personer.

65

Madudbringning til de, der ønsker det.

73

Havet har altid spillet en stor rolle for endelavitter, og de ældre skal ikke gemmes væk bag byen uden havudsigt. Vestre smedie

vil være ideel - både i placering og i størrelse - efter ombygning.

78

Man kan vel lave et center for børn, unge og ældre samt eventuelt handicappede samme sted. Måske var det gamle mejeri egnet til formålet efter en vis ombygning. De forskellige grupper kan have megen glæde af hinanden.

84

Vi tror at behovet for et ældrecenter er langt større end det umiddelbart synes, ideen er meget god, og en af dem som vi tror er realistabel, og som vil blive en stor succes.

90

Vedrørende ønske om at flytte ind på ældrecenter: Jeg ønsker at bo på Endelave, når jeg bliver ældre og ikke er afhængig af mit arbejde.

95

Begynd dog i det små med enkelte spredte bebyggelser som ikke får karakter af institution.

97

Beskyttede boliger.

99

Det er svært at blive gammel og så at skulle bort fra øen, så det vil være et gode om noget sådan kunne realiseres.

105

Dette tiltag bør have første prioritet. Det tilgodeser et påkrævet menneskeligt og socialt anliggende. Det giver mulighed for arbejdspladser både under opførelsen og senere ved driften.

117

Et ældrecenter vil begribeligvis være ønskeligt, men projektet vil næppe være realistabelt af økonomiske grunde for nuværende. Men i givet fald bør det placeres ved trafikeret vej - og fremfor alt med havudsigt (af de anførte eksempler ville nr. 4 måske være en mulighed (rimelig let adgang til købmand, posthus, havn m.v. bør nok indgå i overvejelserne med betydelig vægt)). Fornemmelsen af isolation bør undgås, hvorfor de øvrige eksempler må anses for uegnede.

118

Ideen om at bruge ældrecenteret til reconvalecenter er god. Centret bør dimensioneres herefter.



## • LEJEBOLIGER

### • Nye spørgsmål

### • Kommentarer

1

Glem det dog!

11

Dårlige tider for nytænkning i den retning.

14

I forlængelse af byzonen.

18

Eventuelle lejeboliger skal placeres ved den vestlige ende af øen (byen).

21

Der må være en del tomme stuehuse på gårdene, som kan anvendes til lejeboliger (eventuelt efter istandsættelse). Lejeboliger bør istandsættes hvis de ikke er tidssvarende.

22

Små gode leje-/andelsboliger ville attraktive f.eks. for efterlønsmodtagere. Eventuelt leje af eksisterende stuehuse fra nedlagte landbrug.

41

Det er udmærket med lejeboliger, men måske skulle der være arbejde først, og indtil videre leje de ledige boliger ud.

43

Jeg tror ikke, der er nogen, der ønsker at flytte til Endelave hele året, det er vist som på andre små øer kun til sommerbeboelse, der er brug for huse. De der flytter til øen vil jo ikke købe de gamle huse, men bygger helt andre huse i andre prisklasser. Man skal jo også kunne eksistere herovre!

57

Kunne måske sambygges med et mindre antal ferieboliger/eksempelvis beliggende omkring plejecenteret.

73

Endelave By er landsby og skal vedblive at være det uden karrébebyggelse.

84

Udlejningsboliger kunne f.eks. ligge et af de 3 steder, hvor ældrecenteret ikke placeres. Kun hvis der er behov for flere helårslejeboliger.

85

Der står masser af huse og lader tomme!

91

Lejeboliger bør opføres centralt i forhold til byen. Byen som helhed bør styrkes, ikke som det sker i øjeblikket ved påklstring af hus på hus ved udkanten af byen.

97

Eventuelt istandsættelse og bevaring af ældre huse.

100

Der mangler kun lejeboliger, hvis der kan skaffes underlag for tilflytning.

104

Hvis et boligselskab kunne blive en forretning, der hviler i sig selv, ville det være bedst.

117

En større sag må man sige, men jeg tror, der er muligheder i den. Det er min overbevisning, at den tid kommer, hvor det vil være endog særdeles attraktivt at være bosat på vore mindre (fredelige) øer. Endelave har en chance!

118

Vedrørende samlet placering af lejeboliger: Kunne udformes som en ferieby, hvor ledige huse udlejes til sommergæster.

## • SCENE I GYMNASTIKSALEN

### • Nye spørgsmål

105

Hvorfor har man ikke nævnt noget om filmforevisning - også biografilm? Er det en god ide?

### • Kommentarer

33

Investeringernes omfang i forhold til udnyttelsesgraden bør nok overvejes nøje!

43

Er den nuværende gymnastiksal ikke stor nok til det, den bruges til, efter de forhold, og det der kan bydes på, behøves der vist ingen udvidelse.

52

Skitsen virker gennemtænkt.

55

Da gymnastiksalen blev bygget var vi ca. 400-500 beboere. Da var den stor nok. Nu er vi 160 beboere, og nu er den for lille. Kan man da forstå det?

57

Kunne måske sambygges med et mindre antal ferieboliger/eksempelvis beliggende omkring plejecenteret.

61

Det er for sjældent der er brug for den i forhold til udgiften.

90

Der burde være en svømmehal ved gymnastiksalen samt et kondirum og en sauna.

118

Ønsket synes igen på baggrund af elev- og folketal luksuspræget.



119

En tilbygning til gymnastiksalen vil altid være et gode i et lille samfund. En udsmykning af den eksisterende gymnastiksal kan gøre rummet lidt hyggeligere.

## • UNGDOMSLOKALE

### • Nye spørgsmål

### • Kommentarer

1

Lad de unge stå for så meget som muligt!

3

Men hvor er de unge? Der er to som er startet i Dagnæs i år, og to der er rejst til skoler på fastlandet.

11

Spørg først de unge, det er dem, der skal bruge projektet.

21

Der bør føres tilsyn med de unge af andre unge på 25-30 år.

24

Ideen med et ungdomslokale er udmærket, dog tror vi det vil blive benyttet meget lidt.

33

Der skal ansættes en leder.

37

Hvorfor kun øens ungdom? Mine store børn nyder at tale med de "indfødte" (12-19år).

40

Missionshuset. Lokaler på skolen kan lejes ud eventuelt.

43

Der findes vel ikke ret mange unge på øen af samme grund som på andre små øer, at der ingen fremtidsmuligheder er for de unge, de kan ingen uddannelse få, så der kan vel kun blive tale om et sted, hvor de unge kan mødes når de er hjemme på ferie, men det var udmærket at have til billard og andet end øldrikkeri. Ja, skolens tagetage var nok god til sunde og bedre interesser, end der findes nu! For eksempel bordtennis, billard, video eller litterære interesser, men hvor mange unge drejer det sig om? Er der ret mange om vinteren?

55

Er der nogle unge til at gå i lokalet?

56

Bor i Schweiz.

66

2 telefonbokse.

73

Hvorfor er det ikke allerede etableret, når man

har lokalerne?

76

En ungdomsafdeling af beboerforeningen.

80

Er der så meget brug for et ungdomslokale?

100

Produktionslokalet i det gamle mejeri kunne anvendes som aktivitetsrum for ungdommen. Selve beboelsesbygningen kunne omgives af træer til vandrehjem.

105

Dette område hører naturligt sammen med "Kulturcenteret" side 38-39.

107

Voksens tilsyn er en forudsætning for etablering af et ungdomslokale.

112

Istandsættelse muligvis med hjælp fra forældre. Der kunne ovenpå gamle skolebygning indrettes rum til billard, bordtennis, bobspl og lignende.

-----

## • FORSLAG TIL OPSLAG I ARBEJDSBOG 2

### • NYE EMNER

#### • 2

**Vi kan bruge mejeriet til vandrehjem ved en ombygning.** Der er behov for billig overnatningsmulighed for turister, der ikke ønsker at ligge i telt. **Vi kan holde flere får på marginaljordene.** Fårene kan endvidere give uld til hjemmeindustri.

#### • 9

**Vi kan gøre færgetransport billigere for sommerhusejere.** Information Da færgen ofte sejler med kun en enkelt bil, var det så ikke bedre at alle sommerhusejere fik tilskud i lighed med Endelaves faste beboere. Det ville da være mere rentabelt at have en fuldt optaget færge også om vinteren.

#### • 15

**Vi kan lave en efterskole på Endelave** Der tænkes her specielt på en efterskole for elever med specifikke vanskeligheder. P.t. er behovet for sådanne efterskoler meget stort. Antallet af elever skal være lille (10-12)



personer).(indklæbet af forside fra hefte:  
Skolen for de 14-18 årige....: Ta' på efterskole  
87).

**Vi kan starte**  
produktionsvirksomhed. Gartnerivirksomhed  
med specialiteter. Eventuelt sammen med  
keramik-/brugskunstværksted. Der tænkes på  
emballage til marmelade/saft/snaps  
("turistting").

• 17

Medsendt fire færdige opslæ (højresider med  
information, spørgsmål mv.) samt bilag (om  
Fællesstald for grise). Temaerne er: **Vi kan få**  
**et slagteri i det gamle mejeri** - se vedlagte  
opslag! **Vi kan få en fælles slagtesvinestald** -  
se vedlagte opslag! **Vi kan starte en**  
**produktion af en "frilandsgris"** - se vedlagte  
opslag! **Vi kan starte en pelsningscentral på**  
**det gamle mejeri** - se vedlagte opslag!

• 22

**Vi kan etablere et døgnplejehjem for børn.** Der  
er behov for plejehjem til børn, der med eller  
uden forældrenes tilladelse fjernes fra eget  
hjem. Årsagen - til anbringelse af et barn kan  
være mange, og der er meget gode erfaringer  
med at lade sådan et barn bo på en ø (for  
eksempel fra Fejø og Bogø). Fra  
plejehjemsforeninger, børnepsykiatrisk hold  
og socialvæsenet er der interesse for at finde  
egnede familier - også professionelle plejere.

• 30

**Vi kan producere ferskvarer og grøntsager.** Vi  
har som turister savnet rigelig og stadig  
tilførsel af friske ferskvarer og grøntsager. **Vi**  
**kan have børn i pleje på**

Endelave. Professionel familie pleje til  
anbringelse af børn og unge uden for eget  
hjem. Samarbejde med Vejle Amts  
Ungdomscenter. Andre Amtscentre ville  
kunne bruge eventuel ledig kapacitet. I  
Familieplejen skal der føres en form for  
beskæftigelse af de unge for eksempel  
istandsættelse af cykler og lignende.

• 33

**Vi kan få tennisbane og minigolf.** Etablering  
af tennisbane og minigolfcenter, højskole,  
eventuelt efterskole. Udnytte  
sportsfaciliteterne til træningsophold for  
klubber. Det vil støtte færgen, købmand,  
gæstgiveriet. Måske burde andre, helt uvildige,  
spørges til råds. Eks. Dansk Arbejdsgiver  
Forening, Teknologirådet og "U-  
landsprojekter". Dette kunne give en anden  
synsvinkel. Det er meget vigtigt, at det er  
lokalbefolkningen, der danner rammen  
omkring Endelave. Sommerhusfolket må kun  
være en del af indholdet.

• 37

**Vi kan få et vandrehjem.** Information Lejrskole  
til ca. 20 elever der ikke er fra Vejle, vi kan  
ikke få plads. Spejderlejr faciliteter kan  
eventuelt kombineres. Afholdelse af kortere  
kurser med kreativt indhold under ret  
primitive, økonomisk overkommelige former. I  
har jo selv en hel del råmaterialer så som  
uldplanter o.s.v.. En ungdomsskole med  
sommerkurser af 1-2 ugers varighed for andre  
aldersgrupper eventuelt familiekurser eller  
lignende, idrætskurser. Eventuelt  
egnsudviklingsstøtte eller lignende til  
hjørtfarm (Lynger), fårefarm som eventuel  
naturpleje på Øvre, angorakaniner, spinderi  
der fremstiller "Endelavegarn", strikkeri der  
fremstiller "Endelavebluser" ell.  
tilsvarende. En god markedsføring er af værdi.  
Den nu "afdøde" Endelave ost var kendt af  
mange på

fastlandet. **Kommentar** Musikfestivalen var  
god, men måske kunne der være noget for vi  
ældre af samme art. Det afholdt mig fra at  
betrede teltet at jeg ikke kunne komme ind  
uden at skulle betale for hele arrangementet,  
dét er for meget når man tilhører  
forældregenerationen. Så bliver man  
plankeværkslytter. **Vi kan have biavl.** Biavl:  
Lyngthonning. Salg af dette samt brombær  
marmelade, hybensaft, hyldebærsaft o.s.v. til  
turisterne alt med Endelavenavnet på.

• 49

**Vi kan få kystsikring** - iværksat af det  
offentlige.

• 54

**Vi kan** - skabe et tættere samarbejde med  
Landboforeningen i Horsens.

• 57

Vi kan sagtens komme i gang! Men det er  
yderst vigtigt, at der trækkes på alle  
Endelave-elskeres ressourcer.  
Grundejerforeningen på Lynger har etableret  
en arbejdsgruppe til støtte for Endelaves  
fremtid - **BRUG DOG DEN !!** Professor Herborg  
Nielsen og forslagstillerne til plejecenteret har  
nogle ressourcer - **BRUG DOG DEM !!** Altså er  
spørgsmålet nu: **HVORNÅR STARTER VI?**

• 73

**Vi kan udvikle landbruget.** Information Under  
henvisning til de stadigt forringede  
muligheder i landbruget burde man nok prøve  
nye veje for udvikling af dette erhverv på  
Endelave. Her må fåreavl være en  
mulighed. Find en egnet race og  
begynd! Fordelene ved fåreavl er mange: 1. De  
er skånsomme mod naturen. 2. De vil kunne  
passe sig selv det meste af året. 3. Med de  
priser man skal betale for lammekød må der



være basis for en produktion. 4. På længere sigt har man så muligheden for den ønskede industri på øen med råvarer fra fårene: slagteri, konserverindustri, fryseri, spinderi, garveri m.m. 5. Forbrug af kunstgødning og gifte kan nedsættes væsentligt. Find et andet navn til kaninkød og sælg kaniner i forskellige tilberedninger. Det er gjort før med andre dyrearter: Havkat hedder "Koteletfisk" og Sildehaj hedder Kongeål. Det er utopi at lave industri baseret på råvarer der ikke findes eller kan frembringes på øen. Et hjertesuk: Afskaf bestanden af rådyr - de er ikke naturlige for øen og det kan ikke være rigtigt at mange (haveejere m.fl.) skal lide for at de få (jægerne) kan fornøje sig i en måneds tid hvert år.

• 75

**Vi kan få færge til Fyn/Sjælland.** Vi kan oprette en sommer + feriefærgerute med forbindelse til Fyn og Sjælland. En sommer + højtids + efterårsweekendroute med forbindelse til Bogense/Æbelø og først og fremmest via Samsø til Sjælland ville muliggøre: a) At flere fra Fyn og - som jeg selv - fra København ville komme væsentligt oftere til øen, bruge sommerboligen også som minikursus-sted, stedet for at få nedfældet tanker på skrift m.v. (jvf. minitrykkeriet). b) Det ville åbne for en helt anden slags turisme - hvis osse Tunø blev inddraget i sejlladsen - så kunne man reklamere for "rundtur på Kattegat" med 3-4 dages ophold på Endelave, Æbelø, Tunø, Samsø som en del af 14-dages ferier, såvel for danske som (nokså meget) for tyske, amerikanske og lignende turister, som ikke ville ofre den lange rejsetid på en enkelt ø. Turistattraktionen er dyrelivet og naturen på Endelave - eventuelt + kaninagt! Og osse brombær og svampesæson. Derfor: sommer, efterårsweekend, jul, påske, pinse, Store Bededag, Kristi Himmelfart som en virkelig Ø-rute sejlsplan. **Vi kan producere RENE produkter.** Ved at satse på Endelave som producent af rene, kulinariske naturprodukter. "Rene, kulinariske naturprodukter" - bogen har spurgt til økologisk produktion. Jeg synes, man skulle drage konsekvensen af at malkekvæg, med EF's sikre langsigtede nedtrapning af støtten, er en død sild på Endelave, hvor transporttilskuddet også vil være et spørgsmål om politisk vilje til tilskud. Mit forslag er: overgang - og det måtte omfatte et passende stort antal landmænd til GEDEMÆLK - og mens mejeriet stadig er intakt - satsen på at producere GEDEOST af fransk type - ikke den søde brune norske.

Den er jeg overbevist om, der vil være et stort marked for. I samme branche vil indsamling og organisering af salg af skudte **VILDKANINER** gøre sig - som hele, dybfrosne, men også 'forædlet', som vildkaninpatéer. Hertil kunne forskellige opskrifter, med lokale krydderarter, formentlig medvirke til at en lille produktion, mængdemæssigt, kunne blive lønsom. Der skulle sættes på *absolut topkvalitet* og rene råvarer. håndværksmæssig produktion som salgsargumentet. Såfremt al sprøjtning af marker ophørte, ville der formentlig osse kunne sættes på HONNING-produktion i stor stil. **BROMBÆR**-indsamlingen, eventuel tærtebagning igen på håndværksmæssig basis - kunne osse passe ind i sådan et image, der kunne trække på et samlet reklamefremstød for **ENDELAVE - som producent af 1. classes naturprodukter**. Hertil kunne etablering af *Dyrepark/Hjortefarm* på Øvre og i Louisenlund passe. Afskaffe individuel jagtret, kollektivisere og systematisere den i fælles salg af **"RÅVILDT FRA ENDELAVE"**.

• 76

**Vi kan få mere vand.** Etablering af vandreserver til kunstig vanding for landmændene/ gartnerier eventuelt ved hjælp af færgens ballasttanke.

• 77

**Vi kan få vandrehjem i det gamle mejeri.** Udnyttelse af skolefaciliteterne til f.eks. observationsskole el. for adfærdsvanskelige børn. Det vil medføre kostskole til børnene m. tilhørende arbejdspladser. **Vi kan få bryggeri.** Ølbryggeri på mejeriet. Markedsføres under navnet ø-vitaminer

• 78

**Vi kan bruge mejeriet til aktivitetshus.** Emneforslag: Aktivitetshus i det gamle mejeri

• 79

**Vi kan få et refugium.** Information. Et refugium eller kollegium for folk der vil skrive, læse, arbejde i kortere tid. Typisk folk fra byerne, der har behov for at komme bort fra deres vante omgivelser. Eksempel på et eksisterende refugium: Ørslev Kloster ved Skive. Nærmere oplysning på Viborg museum. Ikke et pensionat, men et sted, hvor man kan bo og lave sin mad i et fælleskøkken. **Spørgsmål:** Synes du, at det ville være en god ide at oprette et refugium på Endelave? Vil du sælge eller udleje en egnet bygning til formålet? Refugiet kan give arbejde



til en forvalter

• 82

**Vi kan få surferturister.** Information. Endelave har noget af det mest "surfervenlige farvand" der findes. Der tænker jeg især på det lave vand, der findes på begge sider af molen/havnen. Området ved havnen minder meget om Bork Havn (Ringkøbing Fjord), hvor det i dag er stedet, hvor man tager hen for at surfe. I højsæsonen kan man tælle ca. 200 surfere om dagen og med mindst det samme antal personer i land (familie, venner og lign.). En surfersæson er jo ikke kun juli måned. Der startes ud i påsken og der sluttes ca. 1. december, men det er jo selvfølgelig isen der bestemmer en sæsons længde. Bork Havn er faktisk et internationalt surfcenter, da både tyskere og hollændere ta'r turen nordpå. Til den store forskel mellem Endelave og Bork Havn, i Endelaves favør, kan jeg nævne, at en eventuel vandprøve taget ved Bork og en prøve fra en gylletank må være noget af det samme. En ø har ligeledes den kæmpe fordel, at man altid kan få pålandsvind til sin sejlsads, det er der temmelig mange der tænker på p.g.a. sikkerhedshensyn. Med lidt markedsføring i sejlerblade/surfnyt, tidsskrifter og lignende tror jeg på, at man får øje på Endelave som et nyt surfcenter. Det kræver jo en del faciliteter, så som ferieboliger/lejligheder og ikke mindst en større campingplads.

• 84

**Vi kan få en spejder-lejrplads.** Vi synes, at der mangler en lejr-plads med vaske og toiletfaciliteter til spejdere, plads til eksempelvis 60-70 spejdere eventuelt delt således, at 2 hold kan bruge den samtidig. Der bør laves en sti fra trekanten ved havnemolen til grønt område ved tromlehuset, stien har eksisteret før.

• 85

**Vi kan få bedre skiltning.** Der mangler "skiltning" i Horsens mod Endelave f.eks. v. Spedalsø, Vejlevej, Havnen

• 90

**Vi kan få et støttecenter.** Tilbyde alle der ønsker det et ophold på et center for folk, der trænger til støtte og hjælp - herunder et antabuscenter. Vi har naturen og den friske havluft. Bør laves af Horsens Kommune.

• 96

**Vi kan få en hyrevogn.** Det ville være rart med et menneske på øen, som ville påtage sig at køre taxakørsel, ligesom "Elektriker Knudsen" gjorde det for mange år siden. Vedkommendes telefonnummer skulle så stå

på et opslag på havnen. **Vi kan få et fortidsmuseum.** Om museet: Det har undret os, at der ikke på museet findes ting fra stenalderen - for eksempel økser og flækker. Hvis problemet er, at findere nødtigt giver afkald på deres fund, kunne gode fotos udmærket bruges.

• 100

**Vi kan få nye gartnere.** Ifølge statistikken bliver der færre og færre landbrug. På Endelave vil denne udvikling sikkert også vise sig, fordi gennemsnitsalderen på øen ligger over de 50 år. De unge forlader for største parten øen og de, som eventuelt bliver tilbage, vil sikkert opkøbe de landbrug, som den ældre generation opgiver. Det samlede landbrugsareal vil da komme på ganske få "hænder" ved sammenlægning. **ALTSÅ INGEN TILGANG AF NYE EJERE UDEFRA.** Derfor ville det måske være en ide med at tilføre øen igangsættere med forstand på GARTNERI & EVENTUELT LØGDRIFT (på samme måde som i Holland) Derved opstår en slags industri, som Endelave kunne forenes med, fordi disse drifter tangerer landbruget. **EEN TING SKAL ØENS BEFOLKNING DOG LÆRE, HVIS DEN ØNSKER IGANGSÆTTERE FRA JYLLAND & ANDRE STEDER: RESPEKTER NYE DYGTIGE IGANGSÆTTERE / AKCEPTER DISSE 100% & LAD VÆRE MED AT DYRKE JANTELOVEN, SÅSNART EN PERSON VISER SIG AT VÆRE DYGTIGERE END DEN STEDLIGE BEFOLKNING.**

• 101

**Vi kan få havdambrug.** Man vil i dag helst have havdambrug på land, da man så kan rense spildevandet, pumpe saltvandet ind, rense, pumpe saltvand ud. 1. Materialet ved oprensning til dambruget kan eventuelt bruges til vinterbakken. 2. Det gamle mejeri til rensning og opskæring af fisk. 3. Det gamle mejeri til eventuel yderligere forædling. 4. Det materiale der fremkommer ved rensning af vandet kan bruges som gødning i økologisk landbrug. + skitse over havdambrugs anbringelse ved havnen.

• 104

**Vi kan få højskole.** Aftenskole - muligt under FO som forsøgsordning.

• 107

**Vi kan få lejrskole.** 1) Lejrskole for Horsens skolevæsen. 2) Efterskole.

• 108

**Vi kan starte et biavlscenter.** Flere bier på Endelave kan resultere i honningproduktion og bedre bestøvning af afgrøderne. Vort mildere klima begunstiger biavl, og vi vil have



mulighed for at holde bierne sygdomsfri. Landmænd og andre interesseret skulle sætte projektet i gang i samarbejde med biavlforeninger. **Vi kan få en brugs.** Vi købe mejeriet til en købmands eller andelsbrugsforening. Hvis købmanden en dag finder på at sælge, kunne vi starte en alternativ forretning i mejerilokalerne. En alternativ dagligvareforretning kunne hindre fremkomst af sommerforretninger. I en sådan forretning kunne øens egne produkter også forhandles. Endelig ville 2 forretninger skabe sund konkurrence. Igangsættere: interesserede på øen og udenfor den i samarbejde med kommunen og eventuelt Brugsen. *Forslag til spørgsmål:* Synes du at vi skulle fremme tanken om en alternativ forretning eventuelt andels? Vil du være med som andelshaver? Vil du handle i en sådan forretning? Vil du være med til at modarbejde fremkomsten af "sommerforretninger" kun til glæde for turister.

• 111

**Vi kan få flere børn.** Endelave mangler børn. Endelave har nogle kvaliteter, der er meget gode for børn. Et lille overskueligt samfund, heltidsbefolket med voksne og gamle - kun for få børn. Naturen er børnevenlig og trafik er ikke noget problem. Det siges at der andre steder er børn som ingen vil have. Kunne vi få et børnehjem - eller en familielignende børneinstitution? Børn kræver megen omsorg, de ville kunne skabe beskæftigelse, desuden ville der kunne komme flere børn i skolen. (+ billedkollage side 42).

• 112

**Vi kan lave en legeplads for børn.** Både for turister og fastboende. Der er intet samlingssted for børn, så hvorfor ikke inddrage et hjørne af sportspladsen til en rigtig legeplads med selvbygmuligheder, gynger, vipper m.m. *Forslag til spørgsmål:* Synes du, at det er en god ide? Vil du være med til at etablere det? Er det godt med en byggelegeplads? Hvis ja, skal der være opsyn ved brug af diverse værktøj? **Vi kan få bedre turistinformation.** Der burde være bedre turistinformation samlet et sted. Der burde være mulighed for at leje små både, surfere, vandcykler. Også en mulighed for at leje rideheste ville være godt. En kold, våd sommerferie på Endelave kan være meget lang, da der ikke findes nogen form for fritidsbeskæftigelse for turister, ud over naturen.

• 118

**Vi kan få en sommerhøjskole.** En ledig

skolebygning om sommeren burde udnyttes. Forslag til sommerhøjskole (14-dages-kurser). Forudsætter overnatningsmuligheder. Emner i relation til natur og miljø og fiskeri. Beboerforeningen skal i samarbejde med skolens lærere sætte projektet i gang.

• 120

**Vi kan få en højskole.** Emneforslag: Turist, lejrskole m.v., kurser. Forslag til hvordan nogle ting kunne udnyttes til turist. 1. Kunne skolen og museet tilbyde lejrskole m.v.. Ophold med indhold med værksteder om "ø-liv" i gamle dage.

• pt

• KOMMENTARER

• 2

Go' ide - hvis der kommer noget ud af det!

• 4

Udmærket materiale. Kunne måske delse op i 2 afdelinger: 1) Fastboende Endelavitter 2) Sommerhusbeboere og

turister. Derved har i større mulighed for at se, hvem der ønsker hvad, og dette kan være gældende for jeres prioriteter, samt for eventuel - arbejdsindsats i eventuelt udvalg (fra turisternes side). Derudover de spørgsmål der helt er afgørende for fastboendes eksistens og arbejdsforhold, der må prioritetes højt og med afgørende arbejdsindsats (fra fastboendes side).

• 10

God ide.

• 11

Jeg er meget imponeret over det fantastiske arbejde, der er lagt i udformningen af herværende arbejdsbog. Og jeg beundrer jeres bestræbelser for nye initiativer. Jeg håber ikke, den nuværende katastrofale økonomi; som uvægerligt vil stikke en kæp i hjulet ved projekternes udførelse, vil tage modet fra jer. Dette er ikke noget øfænomen; men generelt i alle kommuner. Øen bliver i første omgang nødt til at prioritere turismen højere, og håbe at der ad denne vej åbnes økonomiske muligheder for nye projekter. De unge har fat i noget af det mere mulige, som ved deres festival. Det kan måske bidrage til at åbne for mulighederne. Med venlig hilsen til alle. Maria og Charles Nielsen.

• 18

Til lokalplan-arbejdsgruppen. Det er et godt stykke arbejde, der er påbegyndt med arbejdsbog 1. Det er derimod svært for en sommerhusejer at supplere med gode forslag og nye ideer, fordi alle umiddelbare, reelle



løsninger på problemerne er markeret i bogen. Næste etape - arbejdsbog 2 - bliver spændende (og afgørende) med hensyn til øens fremtid. Det er jo ingen ferieø, selvom vi, der har sommerhuse, nyder alle korte og længere ophold. Jeg har foreslået, at jeg får tilsendt arbejdsbog 2 og så bliver der måske en mulighed for mig til at komme med et eller andet positivt - vi skal alle trække på samme hammel! Med venlig hilsen X.

• 19

3 forskellige tillæg til besvarede arbejdsbøger fra udenøns beboere. 1 på 7 håndskrevne sider, 1 på 3 do. og 1 på 1 1/2 maskinskrivne sider (se vedlagt).

• 20

Iderig og inspirerende! Pas på ikke at sætte flere ting i gang, end der er kræfter til at gennemføre.

• 25

Vi synes, der ligger et godt initiativ bag, og håber der må komme gode resultater til gavn for øen.

• 28

God og interessant.

• 30

Fin ide. Arbejdsbog 2 tilsendt tak. Lene Guld, Eriksensvej 41, 6710 Esbjerg. Jytte Lindgård, Virginiavej 5, 2000 København \_.

• 31

Den er god.

• 32

Godt og sobert arbejde med mange inspirerende ideer. Fat mod - og fortsæt!

• 33

Arbejdsbogen er et stykke gedigent arbejde, som vidner om stor indsats. Dog synes det som om svarene er givet på forhånd. Dette har en tendens til at fikserer udfylderne, således at gode ideer tabes.

• 34

Fint stykke arbejde!

• 37

Et initiativ der bør roses! Jeg har ikke noget svarkort, min anonymitet er ikke nødvendig. Bog 2 bedes sendt til Else Andreasen, "Anneksgård", Storegade 62, 6052 Viuf.

• 38

Udmærket!

• 43

Det er bemærkelsesværdigt, at de fastboende er så negative, at de ikke engang møder op til beboermødet, der blev holdt den 15. juli, det er da i deres interesse, lokalplanen kan vedtages. Man får det indtryk, at de er ligeglade, og hvis der er nogen af de

sommerhussbeboere, der kommer med forslag, bliver de nærmest til grin, så det fremmer ikke sagen, beboerne på Lynge er virkelig meget positive indstillede, men bliver mødt med kritik o.s.v. Kommentar ved tegning på side 42: Det er kun de fastboende der kan være medlemmer af beboerforeningen ja ja!! Beboermøde. Mange fremmødte!! Jeg tror, at Endelavitterne skal være glade for alle de sommerhussbeboere, der er på Endelave, det er jo det, der holder både færge og købmand i gang, ellers gik det ikke, som det gør nu, og jeg tror også, det er vigtigt, at de fastboende støtter købmanden ellers har øen måske ingen købmand om et par år, og det ville ikke være rart! *Held og Lykke med planen.* Jeg synes, det er en meget flot og indholdsrig arbejdsbog. Tak for den. Jeg vil gerne have arbejdsbog nr. 2. Har desværre ikke svarkortet herovre. Min adresse er Hilda Elisabeth Knudsen Claus Cortsensgade 5 1 sal 8700 Horsens. Håber I får noget af lokalplanen vedtaget.

• 46

Let overskuelig - for lidt miljøbevidst og fokuserer for meget på her og nu materielle goder. Kortsigtede løsninger i stedet for langsigtet planlægning til forbedring af natur og miljø for dyr og mennesker. Vi vil gerne se arbejdsbog 2.

• 47

Man skal kun koncentrere sig om et projekt ad gangen så vil der komme følgevirkninger. O.K.

• 50

At der er gjort et meget stort arbejde, og vi håber, der må komme noget positivt ud af det.

• 52

**VINDMØLEPROJEKTET!** Man kan ikke være bekendt at anbringe vindmøller i nærheden af boliger, der ikke deltager i projektet. Altså ingen "mølle" på "Møllevejen". Vi synes, at det er et meget fint resultat, at arbejdsgruppen er nået frem til og glæder os til næste bog. TAK! Bodil og John Ole Taankvist Burde der ikke have været forespørgsel om tilknytning til Endelave: helårsbeboer X fritidsbeboer på Lynge fritidsbeboer andet sted turist bådejer

• 55

Det er vanskeligt at have en plan som passer for alle øer. De er så forskellige - beliggenhed, natur, befolkning. Det som passer for den ene kan andre ikke bruge. At bestyrelsen for beboerforeningen har gjort et stort stykke arbejde ingen tvivl om det. At så information og spørgsmål fra de forskellige grupper kan



være noget svære at forstå, er en anden sag, men alt koster penge, der er vel ingen der tror på, at vi bliver ved med at få tilskud til alting, når amt og kommune må skære ned på syge og socialvæsen. Dem der flytter til Endelave må indstille sig på øforhold, kan de ikke det så rejs, jeg kan ikke forstå hvorfor endagsturister skal have bogen, de skal vel ikke være med til at forme øens fremtid. Vi skal altid have en læge og en skole på så afsideslænde øer, i må tage alt andet fra os, bare ikke dét, vi har en god forbindelse til fastlandet. Hilsen en Endelavit

• 56

Imponerende og grundigt arbejde.

• 57

Der er lagt et fantastisk arbejde i de grupper, der har medvirket til arbejdsbogen. Derfor kan ingen, der holder af Endelave, være taknemmelig nok!! Når arbejdet nu går videre, så skal der - udover Endelave-elskere - også trækkes på professionelle inden for de områder, der bliver centrale. Nogen professionelle kan hentes på Endelave blandt Endelave-elskerne bosat i byen, på Lynger og blandt lystsejlere som kommer år efter år. Hvordan vil I inddrage dem? Og så må Horsens Kommune, Vejle Amtskommune og Planstyrelsen sætte midler af, så der i resten af arbejdsperioden kan ansættes en projektleder, der - med bopæl på Endelave - kan samle alles indsats mod det fælles mål: ENDELAVE, DIT OG MIT!

• 58

O.K.

• 59

O.K.

• 61

God nok.

• 73

"Brainstorming" er udmærket men spørgsmålene har generelt karakter af at være "luksus". Ingen kan vel forvente at kommune/amt m.fl. vil pumpe penge i foretagenet, uden at der er udsigt til et konstruktivt erhvervsliv. Heller ikke endelavitte kan leve af at "klippe og barbere" hinanden.

• 75

Fremragende idé - inspirerende fremlæggelse. Som ikke-fastboende er der imidlertid tit brug for en "ved ikke" rubrik - eller rettere sagt - en rubrik for - det har jeg nok en mening om, men det bør de fastboende selv have lov at afgøre.

• 76

En god begyndelse - et godt initiativ, der

fortjener et godt resultat.

• 77

Godt initiativ. Vi håber nogle af de foreslåede aktiviteter kan realiseres.

• 80

Meget god, lidt svær at svare på nogle steder, men det er en god ide at få så mange meninger som muligt.

• 83

Vi synes den er udmærket, men beklager alligevel, at vi måske har sværere ved at engagere os i de forskellige problemstillinger grundet vores status som sommerhusejere - "turister"? ! - og da vi jo naturligvis primært er optaget af de problemer, der rører sig i vores eget lokalsamfund. Dog vil vi naturligvis støtte jeres initiativer i det omfang vore ressourcer tillader det! - PS. Desværre har vi ikke modtaget noget postkort - alligevel vil vi gerne ha' 2'eren, Bodil og Søren Grauballe, Thorsøvænget 10, Virklund, 8600 Silkeborg, telefon (06)836737

• 84

Det har været spændende at arbejde med den, den har virkelig sat nogle tanker og diskussioner i gang.

• 90

Et godt initiativ.

• 91

Den er god.

• 96

Det er et godt initiativ. Det må ha' været et stort arbejde!

• 104

Jeg har selv været med til at lave bogen, men synes alligevel den er meget svær - ja næsten umulig at besvare.

• 105

Absolut god og inspirerende! *Generelle betragtninger:* Dette initiativ er meget prisværdigt. Det indeholder mange gode ideer og en enkelt tåbelig (vinterbakken). Hvor meget, der kan realiseres, er svært at afgøre - men ældrecenter og "kulturcenter" bør etableres snarest muligt. Ligeledes bør de naturbevarende tiltag tilgodeses i så høj grad som muligt (stier, Øvres renovering, vejtræer). De erhversfremmende ideer har jeg ikke viden nok til at turde udtale mig om; men for så vidt som det skulle lykkes at etablere noget og dermed skaffe flere mennesker til øen, ser jeg et problem: Kan fastlandsmennesker trives på en ø? De er vant til almindelige faciliteter, som ikke findes på Endelave. Her er kirke og kro - men er det nok? Vi andre, der er kommet her i mere end en menneske alder, kommer her jo netop for dét, der ikke er her -



larm og spetakel. Vi søger freden og naturen og den lokale befolkning i gensidig naturlig respekt. Det er ikke nok at skaffe gode arbejdspladser - der må også være noget til fritiden, hvis man skal fastholde folk. Her kunne "kulturcenteret" være en mulighed. Det er imidlertid ikke kun fremtid! Det er også et spørgsmål om *bevarelse*! Hvis ikke der fortsat er grundlag for den lokale handel, lægen, hjemmehjælperne m.v., *dør øen* - eller bliver i bedste fald ret besværlig at leve på. Vi "fritidsendelavitter" har et medansvar for øens trivsel - og vi er jo ganske mange, så jeg håber, at alle parter i fællesskab vil være i stand til at *bevare* og *udvikle* vor pragtfulde lille ø - Endelave!

• **107**

Udmærket oplæg til det videre arbejde. En forudsætning for et resultat overhovedet er et vist samarbejde (sammenhold) mellem fastboende, sommerhusejere på Lynger og øvrige husejere på øen.

• **116**

Udmærket, men tilsyneladende meget dyr i fremstilling, landets betrængte økonomiske situation "in mind".

• **118**

Prisværdigt initiativ.

• **120**

Vi har været turister og synes at øen er dejlig. Spørgsmålene synes i høj grad at være rettet til beboerne og derfor er det svært at svare på flere som gæst. De rejste forhold har store konsekvenser for beboerne og må også ha' det, da det i stor udstrækning drejer sig om "overlevelse". Da jeg mener at det er vigtigt at øerne bevares som samfund er det godt, at arbejdet er sat i gang.

## • GENERELLE BEMÆRKNINGER

• **Særlige bemærkninger**

• **1**

Adskilt og besvaret med maskine meget omhyggeligt.

• **120**

Ikke original arbejdsbog, men fotokopi.

• **Tegninger/skraveringer mv..**

• **2**

Side 18: Pænt/grimt på øvre. Side 22: Manglende stiforbindelser til strand vest for sommerhusområdets strand.

• **4**

Side 18: Fint farvelagt markering af pænt/grimt på øvre. Side 22: Manglende stiforbindelser til strand på store strækninger mod øs, syd og vest.

• **5**

Side 22: Skraveringer af attraktive områder og angivelse af manglende stier.

• **9**

Side 22: MArkering af manglende stiforbindelse to steder (?).

• **10**

Side 22: Tydelig markering af manglende stiforbindelser og to ønskede beplantninger (vist byttet om på farver?).

• **16**

Side 16: Skravering af hvad er er pænt/grimt/acceptabelt på Øvre.

• **18**

Side 18: Tydelig skravering af pænt/grimt. Side 22: God og tydelig markering af ønske om stiforløb rundt om hele øen (langs med stranden) samt udpegning af attraktive steder (kloben og lynger).

• **21**

Side 18: Skravering af grimme og rodede storm-efterladenskaber. Kommentar: Billedudvalget er ikke repræsentativt for øvre!!! Side 22: Skravering af manglende stiforbindelser (adskillige) og attraktive områder.

• **22**

Side 22: Indtegning af manglende stier og allebeplantning.

• **24**

Side 2: Markering af manglende sti til Kloben.

• **25**

Side 34: Afkrydset centerplacering nr. 1.

• **26**

Side 18: Skravering af grimt: døde og væltede træer. Side 22: Indtegning af manglende stier/træbeplantning.

• **28**

Side 22: Indtegning af manglende stier: En sti/rute så man kan gå hele øen rundt og manglende træbeplantning.

• **30**

Side 36: indtegning + tekst på siden.

• **pt**

• **32**



Side 22: rød markering. Kommentar: sti til klinten.

• **35**

Side 20: indtegnning med kommentar. Side 22: rød markering. Side 34: markering af eksempel 2.

• **37**

Side 22: kommentar - For os virker den naturlige beplantning og vejsti forbindelse som et absolut plus, det ville være synd at anlægge "skrivebordsstier".

• **38**

Side 18: tilskrevet rød og grøn.

• **40**

Side 18: "pænt" skrevet på med blyant ved alle tegninger.

• **41**

Side 18; nummer ved billeder. Kommentar - 1. kan muligvis gå an - men alle tre billeder trænger til en omgang. Side 22: rød og grøn markering.

• **42**

Side 18: rød og grøn markering. Side 20: kommentar + pile på tegning. Side 22: rød, grøn og blå markering.

• **43**

Side 18: rød og grøn markering. Side 20: kommentar på havnetegning. Side 22: rød og grøn markering. Kommentar - Der mangler en farbar stiforbindelse til klinten, det skulle vel ikke være helt umuligt at få en sådan etableret på en af de marker der ligger nær klinten f.eks. "Klintegården" eller den gård ved siden af, der har man altid gået før i tiden!

• **44**

Side 20: indtegnning af forslag på havnetegning. Side 22: blyantmarkering. Kommentar - Der mangler især stier på vestenden.

• **46**

Side 18: rød skravering. Side 22: rød og grøn markering.

• **47**

Side 22: blå markering.

• **48**

Side 18: Kommentar - Væltet træer fjernes og tyndes ud.

• **49**

Side 22: blå markering.

• **52**

Side 22: rød markering. Kommentar - Sti langs stranden fra sommerhusområdet og til Sdr. Mølle. Præstevejen skal også være i orden. Direkte sti til Klinten.

• **53**

Side 18: rød og grøn markering.

• **54**

Side 22: rød markering.

• **58**

Side 22: blå markering.

• **59**

Side 22: sort markering.

• **65**

Side 22: rød markering.

• **67**

Side 20: indtegnning med kommentar til forslag. Side 22: blå markering i stedet for rød.

• **73**

Side 34: markering af ønsket beliggenhed for ældrecenter.

• **75**

Side 18: skravering med rødt og grønt. Side 22: skravering med rødt og grønt. Side 42: skitse over færgeruteforslag.

• **76**

Side 20: forslag til havneudvidelse. Side 22: rød skravering. Side 34: X markering af ældrecenter.

• **77**

Side 18: blå markering i stedet for rød. Side 22: blå markering i stedet for rød.

• **78**

Side 22: rød markering.

• **79**

Side 22: blå markering.

• **80**

Side 18: grøn og rød skravering. Side 22 rød og grøn skravering.

• **82**

side 20: kommentarer skrevet til.

• **83**

Side 18: rød og grøn skravering, kommentar - ja, til urskov! Side 22: rød og grøn skravering, kommentar - På kortbilaget er det vanskeligt at "se" vejene, men vi går ind for så mange vejtræer overalt som muligt.

• **84**

Side 20: forslag indskrevet på tegning. Side 22: rød markering. Kommentar: Flere af stederne eksisterer stierne, der skal blot gøres opmærksom på dem. PS. måske problem med kreaturhegn.

• **85**

Side 34: kommentar til tegning: ikke et højhus, ikke gule mursten! Side 38: tilføjelse til grundplan.

• **93**

Side 18: grøn og rød skravering.

• **94**

Side 18: rød skravering. Side 22: rød markering.



• 96

Side 22: rød markering.

• 97

Side 18: Kommentar: løvtræer. Side 22: rød og grøn markering.

• 98

Side 18: skravering med blå i stedet for rødt.

• 100

Side 10: kommentar på foto. Side 14: kommentar på tegning Side 28: kommentar på tegning.

• 101

Side 18: kommentar - på alle ill. bør der ryddes op. Side 22: kommentar - I princippet ønsker vi vejtræer ved alle veje. Turforslag af forskellig længde med farvede ruter. Der mangler mange steder stier især måske i den vestlige ende.

• 102

Side 18: kommentar - en oprydning + ny plantning. Side 20: indtegnning på havnekort.

• 103

Side 18: markering med et 2-tal ved grimt. Side 22: rød markering, kommentar - Af hensyn til turister skulle der på et centralt sted opstilles et kort med forslag til bil- cykle- og vandreture med angivelse af længde og omtrentlig tidsforbrug.

• 105

Side 22: rød markering. Kommentar - Stiforbindelser som vist til nordkyst og klinten og langs Sønderhavet samt østkyst. Vejtræer kun langs Kongevejen. Resten bør ikke røres.

• 107

Side 6: bemærkning til kort: Uden at dette i øvrigt er nævnt i arbejdsbogen har man (uden kommentarer) placeret en "kommende vindmølle" på den eneste offentlige vej til Sønderhavet. -Hvis dette er begyndelsen til den nye udvikling på Endelave, er det hele omsonst. -Flyt for alt i verden den mølle hen, hvor den ikke er til gene for nogen af os. Side 22: rød og grøn markering. Kommentar - Vigtigt, at de gamle (karakteristiske) gærder langs vejen reetableres. De lukkede markveje til Sønderhavet bør åbnes, f.eks. Præstegårdsvejen. -Ulovligt lukket??

• 108

Side 22: grøn og rød markering.

• 110

Side 22: grøn og blå markering.

• 111

Side 22: rød markering.

• 112

Side 22: rød og grøn markering. Kommentar - 1) To stier så der kan gåes rundt om klinten.

2) En sti til at gå frem og tilbage på. Parkeringsmuligheder skal etableres.

• 117

Side 22: rød og grøn markering. Kommentar - Med hensyn til nye stiforbindelser må sigtet være at skabe flere muligheder for at gå "en runde" - kortere eller længere. Som situationen er i øjeblikket, forekommer det mig, at der oftest er en mulighed i samme vej tilbageNB! -et ufuldstændigt og *meget løst* forslag (har ikke tilstrækkeligt kendskab til lokaliteterne!).

• 118

Side 20: Forslag indskrevet på tegning.

• 119

Side 18: rød og grøn markering. Kommentar: vanskeligt at se, såfremt det er udgået og vissent - så væk. Side 20: kommentar på tegning Side 22: rød og grøn markering. Kommentar: Der mangler en sti til klinten; ikke alle har energi til at gå halvvejs uden om øen. Endagsturister har ikke en chance for at se klinten. Side 34: rød markering af eksempel 2 på tegning.

• 120

Side 6: grøn markering på kort.